

4. Analytická část

4.1. Nemocensky pojištěné osoby

Základním ukazatelem, ke kterému se vztahují údaje o pracovní neschopnosti, je ukazatel průměrného počtu nemocensky pojištěných osob.

Průměrný počet nemocensky pojištěných osob – ukazatel udává průměrný počet osob, které jsou povinně či dobrovolně nemocensky pojištěné podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Zahrnuje všechny osoby, které byly alespoň po jeden den vykazovaného období nemocensky pojištěné. Do průměrného počtu nemocensky pojištěných nejsou započtení vojáci z povolání a příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace.

V případě více překrývajících se pojistných vztahů pojištěnce v rámci jednoho zaměstnavatele a jedné mzdové účtárny se započítává pojištěnec pouze jedenkrát. V ostatních případech je pojištěnec započítáván tolikrát, kolik má pracovních právních pojistných vztahů.

Způsob výpočtu:

$$\text{Průměrný počet nemocensky pojištěných osob} = \frac{\text{počet dní nemocenského pojištění jednotlivých pojištěných osob ve vykazovaném období}}{\text{počet kalendářních dní ve vykazovaném období}}$$

Průměrný počet nemocensky pojištěných za 1. pol. 2019 činil celkem 4 736,9 tis. osob, z čehož 50,4 % tvořili muži a 49,6 % ženy. Oproti 1. pol. 2018 (4 710,8 tis. osob) průměrný počet pojištěnců vzrostl o 0,6 %, tj. o 26,1 tis. osob. Počty nemocensky pojištěných podle pohlaví se k sobě již od roku 2016 neustále přibližují. Nemocensky pojištěných mužů přibýlo z 2 381,4 tis. v 1. pol. 2018 na 2 386,5 tis. (tj. o 0,2 %) v 1. pol. 2019. Meziroční nárůst průměrného počtu nemocensky pojištěných žen byl vyšší než u mužů, a to z 2 329,4 tis. v 1. pol. 2018 na 2 350,4 tis. osob v 1. pol. 2019 (tj. o 0,9 %).

S tím jak v České republice v posledních letech roste počet zaměstnanců, roste od 1. pol. 2015 i průměrný počet nemocensky pojištěných. Od té doby vzrostl sledovaný ukazatel o 6 % (266 tis.) na 4 737 tis. v 1. pol. 2019, přičemž tento nárůst je rychlejší u žen.

Průměrný počet dobrovolně nemocensky pojištěných osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) v 1. pol. 2019 činil 92,6 tis. osob, z tohoto počtu bylo 59 % mužů a 41 % žen. Podíl nemocensky pojištěných OSVČ na celkovém počtu osob samostatně výdělečně činných na hlavní činnost dosáhl necelých 16 %. Meziročně počet dobrovolně nemocensky pojištěných mírně vzrostl o 2,8 %, stále však nedosahuje hodnot z období před deseti lety, kdy v 1. pol. 2008 bylo pojištěno 200 tis. OSVČ.

Z regionálního pohledu je dlouhodobě nejvyšší průměrný počet nemocensky pojištěných v hlavním městě Praze, v 1. pol. 2019 jich bylo 1 274 tis. (27 % republikové hodnoty). Zásadní roli zde sehrává skutečnost, že data v krajském třídění jsou zpracována podle sídla zaměstnavatele, resp. jeho mzdové účtárny a není výjimkou, aby firma se sídlem v Praze působila v jiných regionech či dokonce celorepublikově. Druhé a třetí místo obsadily Jihomoravský kraj s 505 tis. pojištěnců (11% podíl) a Moravskoslezský kraj s 476 tis. pojištěnců (10% podíl). Středočeský kraj, jakožto nejlidnatější kraj ČR, se umístil až na čtvrté příčce s 451 tis. pojištěnci (9,5 %). Jedním z faktorů, který toto ovlivňuje, je bezesporu dojíždka Středočechů za zaměstnáním do Prahy.

Třetina nemocensky pojištěných osob (1 562 tis.) pracovala v 1. pol. 2019 **ve velkých firmách s 500 a více zaměstnanci**, obdobně jako 1 500 tis. (32 %) pojištěných, kteří pracovali **ve firmách do 50 zaměstnanců**. Nejnižší podíl mezi nemocensky pojištěnými představují **OSVČ** (2 %, 93 tis.), kteří jsou pojištěni dobrovolně.

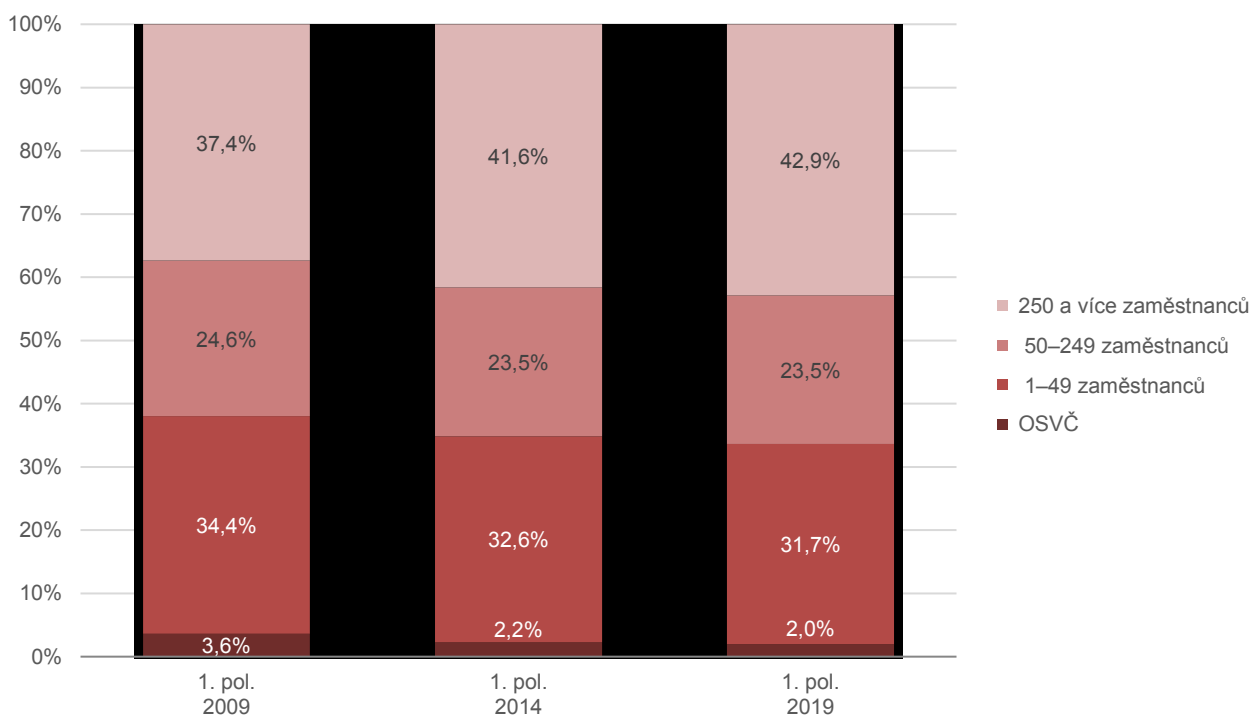

Tab. 1.1: Nemocensky pojištěné osoby v 1. pol. 2008 – 1. pol. 2019

Rok	Průměrný počet nemocensky pojištěných osob (v tis.)								
	Celkem	podle pohlaví		Celkem zaměstnanci	podle pohlaví		Celkem OSVČ	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
1. pol. 2008	4 573,4	2 423,8	2 149,6	4 372,8	2 288,8	2 083,9	200,6	135,0	65,7
1. pol. 2009	4 328,2	2 268,5	2 059,8	4 171,8	2 165,6	2 006,3	156,4	102,9	53,5
1. pol. 2010	4 233,7	2 191,0	2 042,7	4 072,5	2 088,1	1 984,3	161,2	102,9	58,3
1. pol. 2011	4 181,1	2 143,5	2 037,6	4 038,0	2 052,3	1 985,8	143,1	91,3	51,8
1. pol. 2012	4 459,0	2 269,1	2 189,9	4 344,5	2 196,1	2 148,4	114,5	73,1	41,5
1. pol. 2013	4 415,4	2 248,2	2 167,3	4 311,3	2 182,4	2 128,9	104,1	65,8	38,3
1. pol. 2014	4 413,5	2 247,8	2 165,7	4 314,2	2 185,7	2 128,6	99,3	62,1	37,2
1. pol. 2015	4 471,4	2 280,3	2 191,1	4 382,9	2 230,2	2 152,6	88,5	50,0	38,4
1. pol. 2016	4 539,5	2 312,2	2 227,3	4 451,0	2 262,7	2 188,3	88,6	49,5	39,0
1. pol. 2017	4 632,1	2 351,8	2 280,3	4 544,0	2 298,4	2 245,6	88,1	53,4	34,7
1. pol. 2018	4 710,8	2 381,4	2 329,4	4 620,7	2 327,6	2 293,1	90,1	53,8	36,3
1. pol. 2019	4 736,9	2 386,5	2 350,4	4 644,3	2 332,0	2 312,3	92,6	54,5	38,1

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce zastoupenými **odvětvími**, co do počtu nemocensky pojištěných, jsou Zpracovatelský průmysl a Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel, což kopíruje strukturu české ekonomiky. Tato dvě odvětví dohromady zaměstnávají 39 % všech nemocensky pojištěných osob.

Graf 1.1: Struktura nemocensky pojištěných osob podle velikosti podniku v 1. pol. 2009, 2014, 2019

Zdroj: ČSÚ

Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých – ukazatel udává průměrný počet nemocensky pojištěných osob mladších 18 let (viz § 350 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

Způsob výpočtu:

Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých = počet dní nemocenského pojištění jednotlivých pojištěných mladistvých ve vykazovaném období / počet kalendářních dní ve vykazovaném období.

V 1. pol. 2019 bylo evidováno 6,2 tis. nemocensky pojištěných **mladistvých**, tedy osob mladších 18 let. Na celkovém počtu pojištěnců se podíleli 0,13 %. Počet mladistvých (tj. nemocensky pojištěných osob do 18 let) na celkovém počtu nemocensky pojištěných za pět let vzrostl téměř na dvojnásobek, z 3,2 tis. osob v 1. pol. 2014 na 6,2 tis. osob v 1. pol. 2019.

4.2. Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti

Vstupním zdrojem a podkladem pro zpracování dat této kapitoly jsou údaje o dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz nahlášené České správě sociálního zabezpečení prostřednictvím formuláře „*Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti*“ (tzv. „neschopenka“), který vyplňuje ošetřující lékař.

4.2.1. Počet případů dočasné pracovní neschopnosti

Četnost výskytu dočasné pracovní neschopnosti odráží ukazatel počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti. Tento absolutní ukazatel je rovněž vhodný pro posouzení trendů vývoje pracovní neschopnosti. Avšak z pohledu porovnání regionů, jednotlivých odvětví ekonomických činností či velikosti zaměstnavatele má vyšší vypovídací schopnost ukazatel relativní – počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v dané kategorii, např. ve zpracovatelském průmyslu, v malých podnicích či konkrétním kraji.

Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti – ukazatel zahrnuje nově hlášené případy pracovní neschopnosti ve sledovaném období na základě hlášení o vzniku pracovní neschopnosti nemocensky pojištěných osob.

Počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců – ukazatel vyjadřuje počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti, které připadají v průměru na 100 nemocensky pojištěných osob.

Způsob výpočtu:

Počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců = nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti x 100 / průměrný počet osob nemocensky pojištěných.

Za 1. pol. 2019 bylo nahlášeno 975 tis. případů pracovní neschopnosti, což bylo o 65 tis. (6,3 %) méně než za stejné období v předchozím roce. Jedná se o první pokles v pololetních datech od roku 2015. V převážné většině případů se jednalo o neschopnost z důvodu nemoci 872,7 tis., tj. 89,5 % všech hlášení. Meziročně jich ubylo rovněž o 65 tis. (o 7 %). Relativně na stejné úrovni okolo 24 tis. se již pět let po sobě drží počty pracovních úrazů. Za 1. pol. 2019 se jich událo 23,2 tis. a způsobily 2 % všech pracovních neschopností. Ve stejném období došlo k 79 tis. ostatních – mimopracovních úrazů, což představuje 8 % neschopenek. Jejich pololetní počet od roku 2017 víceméně stagnuje.

Častěji nastupovaly na pracovní neschopnost tradičně **ženy** – 521 tis., tj. 53 % za 1. pol. 2019, přestože podíl žen na celkovém počtu pojištěných osob činil 49,6 %. Muži šli na neschopenku v 453,9 tis. případech a zaujímali tak 47 % všech pracovních neschopností. Ženy vykazovaly o 93 tis. případů dočasné pracovní neschopnost **pro nemoc** více než muži. Vyšší podíl žen na pracovní neschopnosti pro nemoc může souviset s mateřskou úlohou žen, u nichž mohou být důvodem pracovní neschopnosti také komplikace v těhotenství, potraty apod.

Z celkového počtu nově hlášených případů **pro pracovní úrazy** připadalo v 1. pol. 2019 na ženy pouze 33 % úrazů, což je dáno i odlišnou strukturou zaměstnanosti žen a mužů. Odvětví, kde převládají muži a vyskytují se zvýšená rizika pracovního úrazu, jsou např. Těžba a dobývání, Zpracovatelský průmysl, Stavebnictví, Doprava a skladování, Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi či Zemědělství, lesnictví, rybářství. Naopak odvětví, kde převažují v zaměstnání ženy a rizika pracovních úrazů bývají méně častá, jsou např. Peněžnictví a pojišťovnictví, Veřejná správa, Vzdělávání a Zdravotní a sociální péče.

Zatímco u počtu pracovních neschopností celkem a u neschopností z důvodu nemoci zůstávají podíly podle pohlaví dlouhodobě relativně konstantní, u pracovních neschopností zapříčiněných úrazem podíl u žen v čase roste. Toto je zřejmé zejména u jiných než pracovních úrazů, kdy za 1. pol. 2011 nahlásily ženy 13 tis. případů, ale za 1. pol. 2019 to bylo 30,5 tis. Velký nárůst je patrný i u mužů, počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti z důvodu **nepracovních (ostatních) úrazů** činil za 1. pol. 2011 25,7 tis., v současné době se blíží 49 tis.

V období mezi 1. pol. 2008 a 1. pol. 2019 významně poklesl podíl pracovních úrazů na celkové úrazovosti. Zatímco v roce 2008 činil podíl 40 %, dnes je to necelých 23 %.

Tab. 2.1: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví v 1. pol. 2008 – 1. pol. 2019

Rok	Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti (v tis.)											
	Celkem	podle pohlaví		Celkem pro nemoc	podle pohlaví		Celkem pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Celkem pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
1. pol. 2008	1 125,6	546,7	578,9	1 038,4	484,7	553,7	35,1	25,7	9,4	52,0	36,3	15,8
1. pol. 2009	767,7	364,9	402,9	697,3	316,2	381,1	26,0	18,6	7,4	44,4	30,0	14,3
1. pol. 2010	702,8	334,2	368,6	633,1	286,9	346,1	26,3	18,5	7,7	43,5	28,8	14,7
1. pol. 2011	710,5	332,5	378,0	647,6	289,6	358,0	24,3	17,2	7,1	38,5	25,7	12,8
1. pol. 2012	607,4	289,6	317,8	532,1	239,3	292,8	21,8	15,5	6,3	53,4	34,8	18,6
1. pol. 2013	754,6	354,7	399,9	672,2	300,7	371,5	21,9	15,3	6,6	60,5	38,8	21,7
1. pol. 2014	664,1	313,5	350,6	579,3	256,8	322,4	22,2	15,6	6,6	62,6	41,1	21,6
1. pol. 2015	873,9	412,5	461,4	783,8	353,4	430,4	23,5	16,1	7,3	66,6	42,9	23,7
1. pol. 2016	876,5	414,3	462,1	777,1	349,5	427,5	24,9	17,1	7,8	74,5	47,7	26,8
1. pol. 2017	944,7	444,1	500,6	841,6	378,5	463,1	24,7	16,9	7,8	78,4	48,7	29,7
1. pol. 2018	1 040,2	484,2	556,1	937,8	419,5	518,3	24,1	16,2	7,9	78,4	48,5	29,9
1. pol. 2019	975,0	453,9	521,0	872,7	389,8	483,0	23,2	15,6	7,6	79,0	48,6	30,5

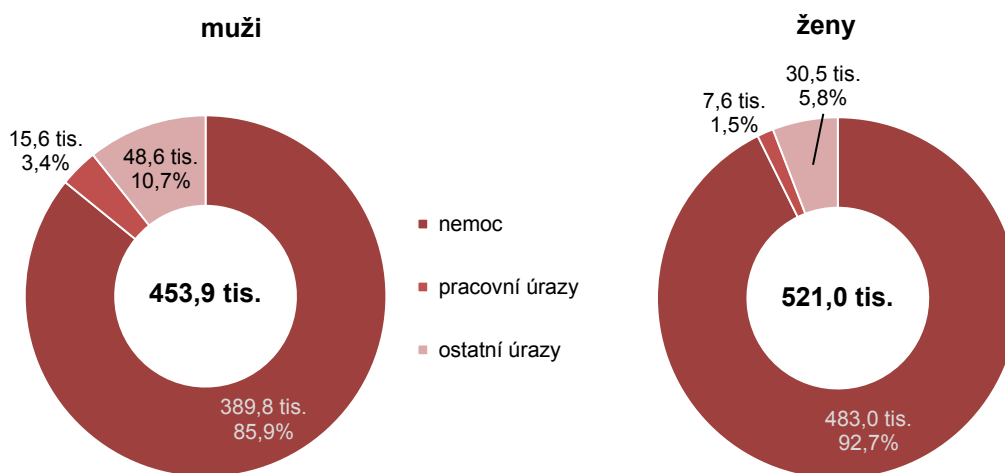
Zdroj: ČSÚ

Meziroční pokles pracovní neschopnosti **žen** byl nepatrně větší než u mužů. Absolutní počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti žen se mezitím snížil z 556,1 tis. případů (muži 484,2 tis. případů) v 1. pol. 2018 na 521 tis. případů (muži 453,9 tis. případů) v 1. pol. 2019, tj. klesl o 6,3 % (o 6,2 % u mužů). Z hlediska příčin se 483 tis. případů (92,7 %) nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti žen týkalo nemoci, 7,6 tis. případů (1,5 %) pracovních úrazů a 30,5 tis. případů (5,8 %) ostatních úrazů. **Muži** čerpali pracovní neschopnost z důvodu nemoci v 390 tis. případech (85,9 %), z důvodu pracovního úrazu v 15,6 tis. případech (3,4 %) a z důvodu ostatních úrazů v 48,6 tis. případech (10,7 %).

Za posledních pět let počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti výrazně vzrostl – o 311 tis. případů (o 47 %) z 664,1 tis. případů za 1. pol. 2014 na 975 tis. za 1. pol. 2019. Oproti 1. pol. 2012, kdy bylo nechoopenek od roku 2008 nejméně, došlo k nárůstu o 60,5 %. Na tomto nárůstu se podílely především výše

zmíněné případy z důvodu nemoci. Zvýšení bylo výraznější v případě žen – mezi 1. pol. let 2012 a 2019 vzrostl počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti za 1. pololetí u mužů o 57 %, u žen o 64%.

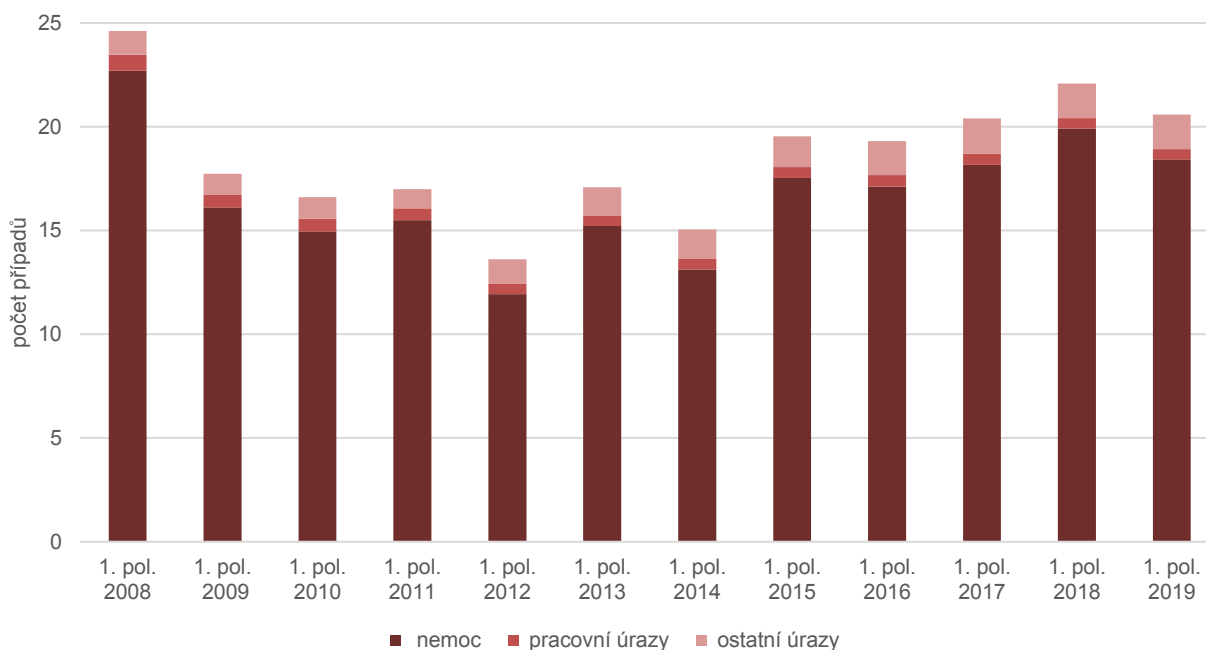
Graf 2.1: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti podle pohlaví a příčiny v 1. pol. 2019

Zdroj: ČSÚ

Při srovnání současného stavu počtu nově hlášených případů s 1. pol. 2008 je zde patrný pokles pracovní neschopnosti o 151 tis. případů (13 %). To potvrzuje i relativní ukazatel. Zatímco v 1. pol. 2008 připadalo na 100 pojištěnců téměř 25 případů pracovní neschopnosti, mezi roky 2009–2016 počet nepřekročil hranici 20 případů na 100 pojištěnců. V 1. pol. 2019 připadalo na 100 pojištěnců 20,6 hlášení pracovní neschopnosti. To je o 1,5 případů méně než za stejné období předchozího roku a o 7 více než v 1. pol. 2012. To byl vzhledem ke 100 pojištěncům zaznamenán vůbec nejnižší poměr neschopenek, a sice 13,6 případů.

Graf 2.2: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v 1. pol. 2008 – 1. pol. 2019

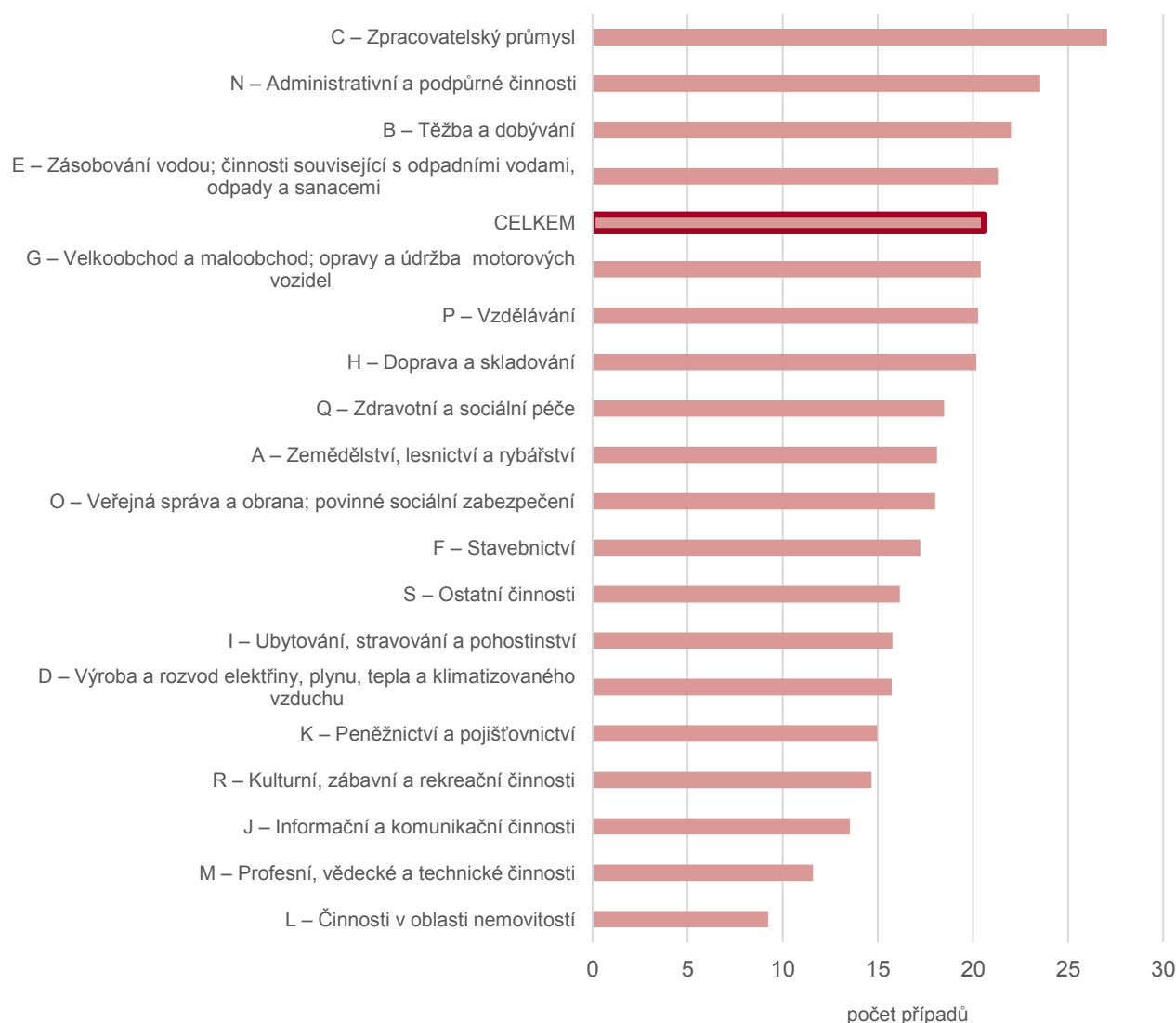

Zdroj: ČSÚ

Dopad legislativních změn na četnost případů pracovní neschopnosti je zřejmý na vývoji počtu případů pracovní neschopnosti pro nemoc, počty případů pracovní neschopnosti pro pracovní i ostatní úrazy jsou těmito změnami ovlivněny méně. Legislativní úpravy ve vyplácení dávek nemocenského se nejvíce projevují v četnosti případů méně závažných a krátkodobých pracovních neschopností, například u nemocí dýchacích cest (běžná nachlazení, záněty horních cest dýchacích apod.). Vzhledem k tomu, že v 1. pol. 2008, resp. od 1. 1. 2009, byla zavedena tzv. karenční doba¹ (za první tři dny pracovní neschopnosti nepřísluší zaměstnanci náhrada mzdy nebo platu), v některých případech lidé raději situaci řeší krátkodobou dovolenou, příp. pomocí tzv. sick days (česky indispoziční volno) – krátké placené pracovní volno, které si zaměstnanec může čerpat bez lékařského potvrzení. Tyto placené dny zdravotního volna patří k zaměstnaneckým benefitům u stále většího počtu zaměstnavatelů a objevila se i snaha uzákonit je jako povinné.

Graf 2.3: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců dle odvětví ekonomické činnosti (sekcí CZ-NACE) v 1. pol. 2019

Zdroj: ČSÚ

Vliv uvedených legislativních změn na vývoj pracovní neschopnosti je patrný z grafu 2.2 – kdy už v 1. pololetí roku 2009 došlo k významnému poklesu počtu nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti, který

¹ Od 1. 7. 2019 došlo ke zrušení karenční doby.

se zastavil až v roce 2013, kdy hodnoty pomalu nabraly vzrůstající tendenci. Počet hlášených případů v relaci na 100 pojištěnců je v 1. pol. 2019 (20,6 případů) na podobné úrovni jako v 1. pol. 2017 (20,4 případů).

Nejvíce nových případů dočasné pracovní neschopnosti bylo v 1. pol. 2019 nahlášeno v subjektech, které dle **převažující ekonomické činnosti** spadají do odvětvové sekce Zpracovatelský průmysl (335 tis. případů) a Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel (128 tis. případů). Naopak nejméně bylo v absolutních číslech hlášeno v odvětvové sekci Těžba a dobývání (5 tis.) a Výroba a rozvod elektřiny a jiných energií (6 tis.). Absolutní počty nově hlášených případů jsou ovšem ovlivněny odvětvovou strukturou národního hospodářství a zaměstnaností v jednotlivých odvětvích. Z toho důvodu má vyšší vypovídací schopnosti již zmíněný relativní ukazatel – počet nově hlášených případů na 100 pojištěnců v daném odvětví.

Tab. 2.2: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců dle odvětví ekonomické činnosti (sekcí CZ-NACE) v 1. pol. 2010 – 1. pol. 2019

Sekce CZ-NACE	Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců									
	1. pol. 2010	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019
Celkem	16,60	16,99	13,62	17,09	15,05	19,54	19,31	20,40	22,08	20,58
A – Zemědělství, lesnictví a rybníkářství	16,08	15,23	12,97	15,70	13,86	17,53	16,89	18,31	19,65	18,11
B – Těžba a dobývání	20,05	19,06	18,12	21,27	17,49	20,96	20,44	21,59	23,39	22,00
C – Zpracovatelský průmysl	19,66	20,92	17,58	21,15	18,95	24,88	25,29	26,50	28,75	27,05
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	10,41	11,18	8,91	11,74	9,79	13,29	12,33	14,22	16,37	15,73
E – Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	16,37	16,52	13,25	16,50	14,89	19,00	18,97	20,76	22,73	21,31
F – Stavebnictví	17,65	15,84	13,77	16,29	13,79	17,17	16,63	17,50	18,22	17,24
G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	15,87	15,48	12,35	15,03	13,41	16,91	18,10	19,15	21,03	20,41
H – Doprava a skladování	16,04	15,89	12,61	15,49	13,71	17,92	17,64	19,50	21,95	20,17
I – Ubytování, stravování a pohostinství	14,49	13,82	11,36	12,93	12,08	14,64	14,75	15,08	16,38	15,77
J – Informační a komunikační činnosti	14,16	14,98	10,75	13,12	11,11	13,39	12,72	13,53	14,40	13,54
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	16,24	17,00	11,98	14,92	12,92	16,06	14,75	15,10	16,43	14,97
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	10,83	10,51	7,37	8,29	7,21	9,07	8,61	8,48	9,64	9,23
M – Profesní, vědecké a technické činnosti	12,14	11,76	9,25	11,35	9,49	12,10	11,66	12,19	12,93	11,60
N – Administrativní a podpůrné činnosti	19,34	21,79	15,08	18,94	19,36	25,63	26,13	26,25	26,19	23,53
O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	16,39	17,06	13,03	16,46	13,50	18,46	16,99	17,94	19,94	18,01
P – Vzdělávání	15,72	16,60	12,10	15,72	13,21	19,39	18,07	20,32	22,58	20,26
Q – Zdravotní a sociální péče	14,05	14,65	11,97	14,90	13,24	17,33	16,82	18,01	19,69	18,48
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	13,16	12,81	9,62	12,18	10,52	13,98	13,64	14,23	15,53	14,68
S – Ostatní činnosti	13,48	13,76	11,08	13,52	11,93	15,14	15,23	15,47	16,93	16,15

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce případů dočasné pracovní neschopnosti v 1. pol. 2019 **na 100 pojištěnců** bylo zaznamenáno rovněž ve Zpracovatelském průmyslu (27), následovala oblast Administrativní a podpůrné činnosti (23,5). Nejméně časté případy pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců byly evidovány v odvětví Činnosti v oblasti nemovitostí (9,2). Celorepublikový průměr bez ohledu na ekonomické odvětví činil již zmíněných 20,6 případů na 100 nemocensky pojištěných osob.

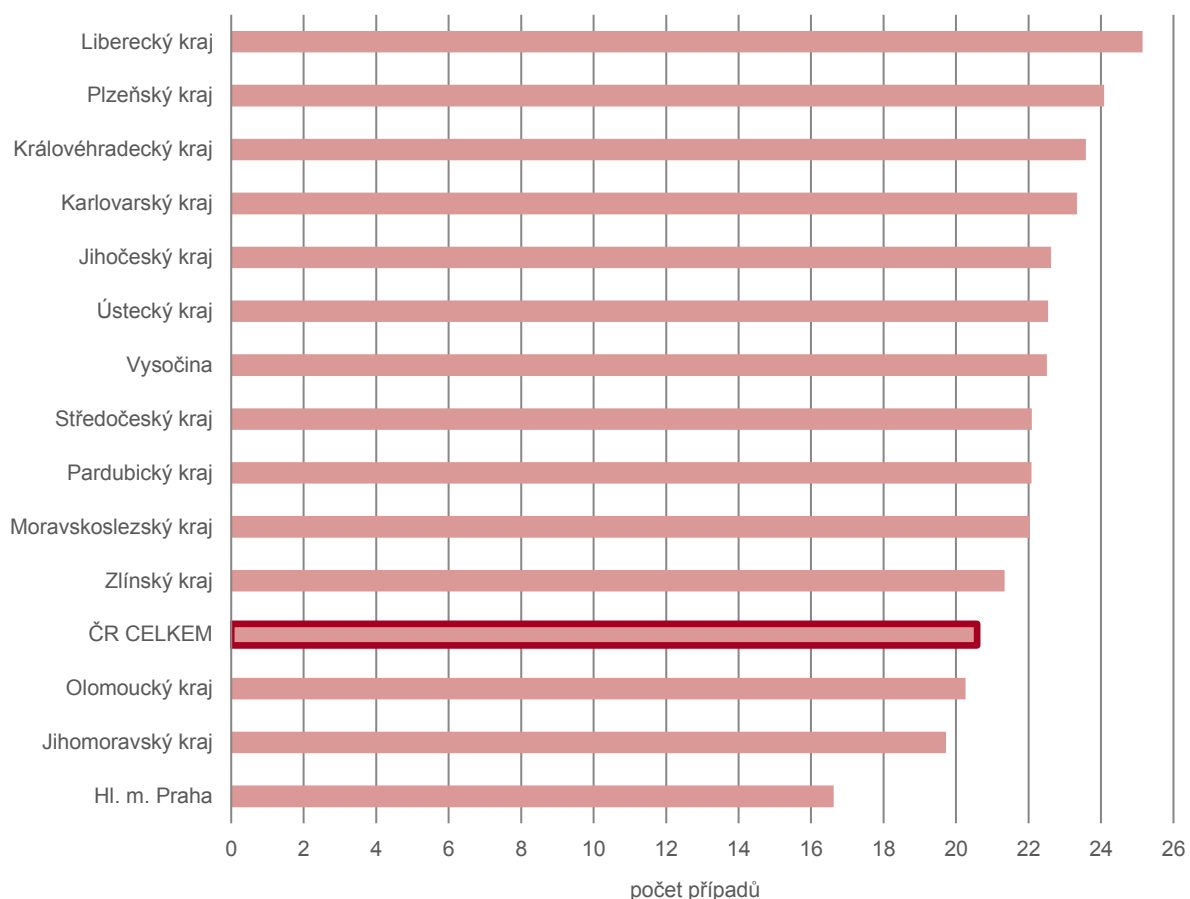
Nejvíce případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců **pro pracovní úraz**, což je možné chápat jako ukazatel vyjadřující „stupeň rizikovitosti“ daného odvětví, bylo hlášeno u oblasti Zemědělství, lesnictví

a rybářství (1,2), dále u oblasti Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi (1,0) a v oblasti Doprava a skladování (0,8). Naproti tomu nejméně pracovních úrazů bylo zaznamenáno v Peněžnictví a pojišťovnictví (0,04) a u Informačních a komunikačních činností (0,05). Průměrně za všechna odvětví připadalo na 100 pojištěnců v 1. pol. 2019 0,5 pracovního úrazu.

Vývoj hodnot ukazatele počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v jednotlivých odvětvích je zřejmý z tabulky 2.2. V posledních deseti letech došlo k nárůstu počtu hlášených případů v přepočtu na 100 pojištěnců ze 17 případů v 1. pol. 2010 na 21 případů v 1. pol. 2019. Nejdynamičtější nárůst mezi 1. pol. 2010 a 1. pol. 2019 je patrný v odvětví Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (z 10 případů na začátku sledovaného období na 16 případů v roce 2019 – tj. nárůst o 51 %). Přibylo také pracovníků dočasně práce neschopných ve Zpracovatelském průmyslu (z 20 v 1. pol. 2010 na 27 případů v 1. pol. 2019, resp. o 38 %) nebo v odvětví Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi (z 16 v 1. pol. 2010 na 21 v 1. pol. 2019, resp. o 30 %). Naopak největší pokles byl zaznamenán v odvětví Činnosti v oblasti nemovitostí, a sice z 11 případů v 1. pol. 2010 na 9 případů za 1. pol. 2019, tj. pokles o 15 %.

Graf 2.4: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle krajů ČR v 1. pol. 2019

Zdroj: ČSÚ

Z pohledu **územního členění** bylo v 1. pol. 2019 nejvíce případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců hlášeno v Libereckém (25,0), Plzeňském (24,0) a Královéhradeckém kraji (23,6). Průměr za Českou republiku činil 20,6 případů, přičemž podprůměrné hodnoty vykazovaly následující 3 kraje. Nejméně případů bylo hlášeno v Praze (16,6), Jihomoravském kraji (19,7) a Olomouckém kraji (20,3). V 1. pol. 2019 byl rozdíl mezi kraji s nejvyšším a nejnižším počtem případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců 8 případů. Hodnoty tohoto sledovaného ukazatele v 1. pol. 2019 meziročně poklesly ve všech krajích.

Rozdíly výskytu dočasné pracovní neschopnosti dle územního členění jsou značně ovlivněny strukturou zaměstnanosti, charakterem převažující ekonomické činnosti a mírou nezaměstnanosti v daném regionu. Je nutno zohlednit též **metodiku zpracování dat, kdy rozlišení dle krajů a okresů vychází z údaje o sídle útvaru**, který vede evidenci mezd zaměstnavateli osoby, která je v pracovní neschopnosti.

Tab. 2.3: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle krajů ČR v 1. pol. 2009 – 1. pol. 2019

Kraj ČR	Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců										
	1. pol. 2009	1. pol. 2010	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019
ČR celkem	17,74	16,60	16,99	13,62	17,09	15,05	19,54	19,31	20,40	22,08	20,58
Hl. m. Praha	17,19	15,63	16,04	11,33	14,48	13,00	16,68	16,13	16,68	17,80	16,62
Středočeský kraj	18,84	17,40	17,70	14,09	17,85	16,08	20,52	20,72	21,56	23,82	22,09
Jihočeský kraj	18,76	17,63	17,92	14,89	19,74	17,10	22,42	21,94	23,33	24,77	22,62
Plzeňský kraj	19,78	17,95	19,09	15,87	19,77	18,20	23,97	22,82	24,47	26,18	24,09
Karlovarský kraj	18,32	16,98	17,96	15,27	18,36	17,65	23,21	22,12	23,19	25,44	23,34
Ústecký kraj	16,82	15,71	16,46	13,61	17,54	15,42	19,87	20,49	21,32	24,23	22,54
Liberecký kraj	18,93	17,65	18,29	15,54	20,49	17,67	22,22	23,10	24,25	27,00	25,14
Královéhradecký kraj	17,44	17,07	17,45	14,65	18,34	15,74	20,16	21,17	22,47	24,99	23,58
Pardubický kraj	17,70	16,63	17,77	14,28	17,76	15,80	20,61	20,27	21,73	23,99	22,08
Vysočina	17,87	17,38	17,52	15,13	18,70	16,45	21,85	21,00	22,30	24,31	22,50
Jihomoravský kraj	17,62	16,44	16,28	13,54	16,97	14,72	19,06	18,49	20,20	21,54	19,72
Olomoucký kraj	16,58	15,46	15,20	13,02	15,89	13,54	18,62	18,52	19,90	21,42	20,26
Zlínský kraj	17,43	16,53	16,63	14,31	17,40	14,72	20,41	19,69	21,34	22,11	21,34
Moravskoslezský kraj	17,34	17,10	17,69	14,82	17,94	15,34	20,02	20,18	21,47	23,12	22,04

Zdroj: ČSÚ

Z hlediska **velikosti podniku** bylo nejvíce případů pracovní neschopnosti za 1. pol. 2019 evidováno u největších firem s 500 a více zaměstnanci, které zaznamenaly 349 tis. případů pracovní neschopnosti, což představuje 36% podíl na republikové hodnotě. Hned za nimi se však umístily firmy s méně než 50 zaměstnanci, které nahlásily 251 tis. případů a tvořily tak čtvrtinu všech hlášení. V relativním pojetí při přepočtu na 100 pojištěnců vykazovaly firmy mající 50 a více zaměstnanců 23 případů. Méně případů bylo zaznamenáno v podnicích s méně než 50 zaměstnanci, a sice 17 na 100 pojištěnců. A zcela nejméně případů hlásili OSVČ, konkrétně 7 na 100 OSVČ platících nemocenské pojištění.

Dalším kritériem, podle kterého lze hodnotit pracovní neschopnost nemocensky pojištěných, je rozdělení na **podniky domácí** a ty **pod zahraniční kontrolou**. Např. v nefinančních podnicích, které v 1. pol. 2019 zaměstnávali 70 % všech nemocensky pojištěných osob, zaměstnanci v podnicích pod zahraniční kontrolou hlásili častěji pracovní neschopnost (25 případů na 100 nemocensky pojištěných), na rozdíl od zaměstnanců v domácích podnicích (19,5 nahlášených incidentů). Pracovní neschopnost zaměstnanců v domácích podnicích však trvala v průměru o 7 dní déle (46 dní) než u podniků pod zahraniční kontrolou (39 dní).

4.2.2. Délka trvání dočasné pracovní neschopnosti

Pro posouzení vývoje pracovní neschopnosti je důležité nejen zjištění, jak často zaměstnanci do pracovní neschopnosti nastupují, ale i to, jak dlouho v pracovní neschopnosti zůstávají.

Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti – ukazatel udává celkový počet kalendářních dnů, po které byli v daném období (pololetí) nemocensky pojištěni zaměstnanci práce neschopní z příčin uvedených ve formuláři „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“. Počet kalendářních dnů strávených v pracovní neschopnosti je zjišťován na základě hlášení o vzniku a ukončení pracovní neschopnosti. Do počtu případů a počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti patří i pracovní neschopnost vzniklá po zániku pojištění v tzv. ochranné lhůtě sedmi kalendářních dnů.

Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech – ukazatel vyjadřuje, kolik kalendářních dnů pracovní neschopnosti v průměru připadá na jeden nově hlášený případ pracovní neschopnosti.

Způsob výpočtu:

Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech = počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti / počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti.

Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti je dán součtem dnů, po které trvala dočasná pracovní neschopnost všech nově hlášených případů. Sledovaný ukazatel meziročně vrostl ze 40 624 tis. prostonaných dnů v 1. pol. 2018 na 41 578 tis. dnů v 1. pol. 2019 (tj. o 2,3 %) a většina dní v pracovní neschopnosti (86,2 %) za 1. pol. 2019 pramenila z **nemoci**, v absolutním počtu 35 860 tis. dnů. **Mimopracovní úrazy** způsobily 4 392 tis. prostonaných dní (tj. 10,6 %) a **pracovní úrazy** 1 325 tis. dnů (3,2 %). Zatímco počet dnů v pracovní neschopnosti z důvodu pracovních úrazů již od 1. pol. 2015 víceméně stagnuje, počty dnů pro nemoc a pro ostatní úrazy neustále narůstají. Ženy strávily v dočasné pracovní neschopnosti celkem 22 750 tis. dní, což je o 3 922 tis. dnů více než muži. V porovnání s 1. pol. 2012 počet dnů v pracovní neschopnosti vzrostl o 43,5 % (o 12,6 mil. dní).

Tab. 2.4: Kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví v 1. pol. 2008 – 1. pol. 2019

Rok	Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti (v tis.)											
	Celkem	podle pohlaví		Celkem pro nemoc	podle pohlaví		Celkem pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Celkem pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
1. pol. 2008	42 928	19 883	23 045	38 671	16 918	21 752	1 709	1 250	459	2 548	1 715	833
1. pol. 2009	34 202	15 833	18 369	30 394	13 238	17 155	1 410	1 009	401	2 396	1 584	812
1. pol. 2010	31 321	14 923	16 397	27 481	12 349	15 131	1 375	975	400	2 465	1 600	866
1. pol. 2011	30 388	14 270	16 118	26 746	11 835	14 910	1 331	942	389	2 311	1 492	819
1. pol. 2012	28 973	13 410	15 562	24 670	10 595	14 075	1 256	899	358	3 046	1 917	1 129
1. pol. 2013	31 875	14 774	17 102	27 253	11 805	15 448	1 237	866	371	3 385	2 102	1 283
1. pol. 2014	30 512	13 910	16 603	26 003	10 966	15 037	1 192	840	352	3 318	2 104	1 214
1. pol. 2015	35 052	15 885	19 167	30 184	12 792	17 392	1 304	895	409	3 563	2 198	1 365
1. pol. 2016	36 787	16 662	20 125	31 662	13 413	18 249	1 320	900	421	3 805	2 349	1 455
1. pol. 2017	38 709	17 570	21 138	33 259	14 211	19 048	1 343	914	428	4 107	2 445	1 662
1. pol. 2018	40 624	18 437	22 187	35 167	15 078	20 089	1 312	882	430	4 144	2 477	1 667
1. pol. 2019	41 578	18 828	22 750	35 860	15 325	20 536	1 325	888	437	4 392	2 615	1 777

Zdroj: ČSÚ

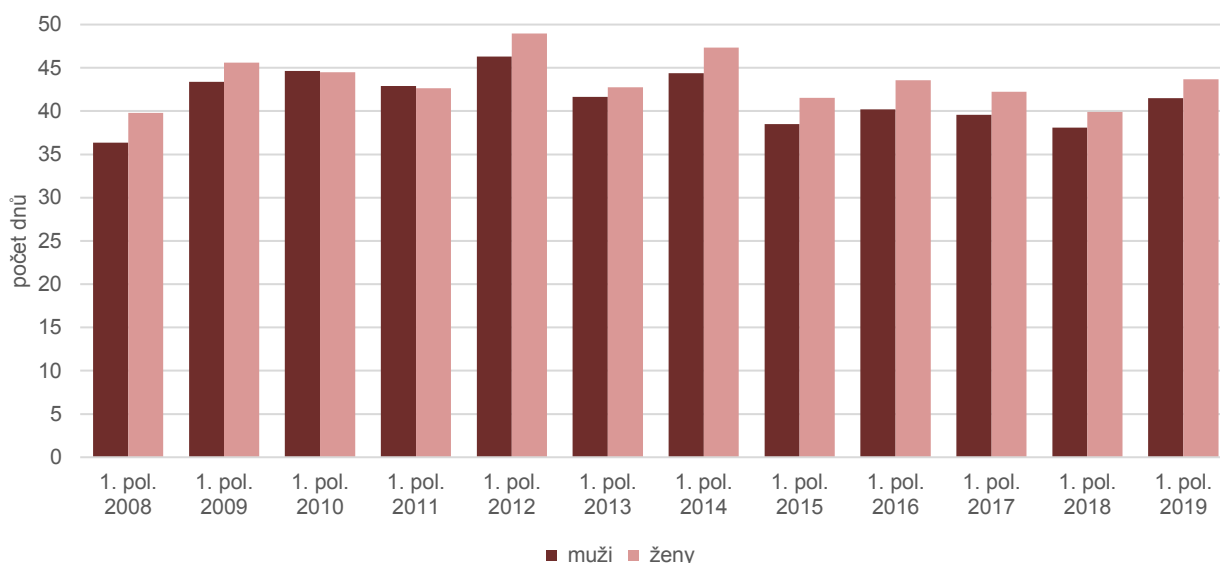
Průměrná délka trvání případu pracovní neschopnosti žen se meziročně zvýšila ze 40 dnů v 1. pol. 2018 na 43,7 dne v 1. pol. 2019. V případě mužů vzrostla ze 38 dnů v 1. pol. 2018 na 41 dnů za stejné období o rok později.

To, že pracovní neschopnost u **žen** trvá déle, potvrzuje i dlouhodobější vývoj znázorněný v grafu 2.5. Ačkoliv vlivem legislativních změn došlo v roce 2009 jak k propadu počtu případů pracovní neschopnosti (o 32 %

méně za 1. pol. 2009 oproti stejnému období v předchozím roce), tak ke snížení počtu dní strávených na neschopence (o 20,3 %), průměrná délka případu pracovní neschopnosti meziročně vzrostla. Od roku 2008 se více než zdvojnásobil počet dnů, které ženy strávily na neschopence z důvodu jiných než pracovních úrazů. Zatímco v 1. pol. 2008 ženy zaznamenaly 833 tis. dnů, v 1. pol. 2019 to bylo již 1 777 tis. dnů.

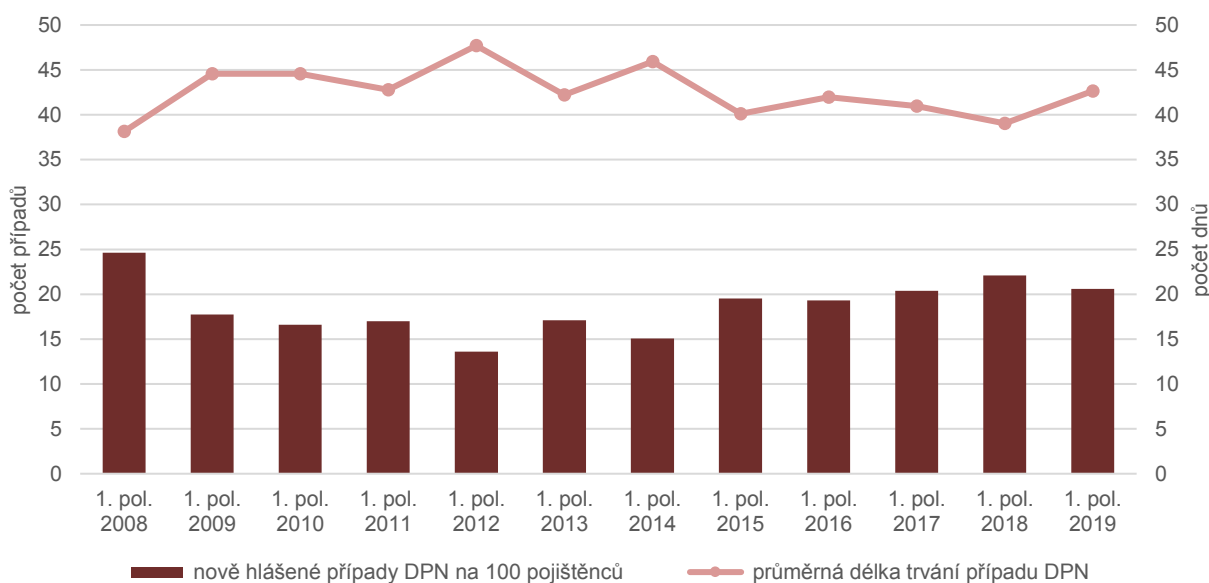
Průměrná délka jednoho případu dočasné pracovní neschopnosti meziročně za 1. pol. 2019 vzrostla ze 39 dnů v 1. pol. 2018 na 42,7 dne. **Nemoc** způsobila pracovní neschopnost o průměrné délce 41 dnů, neschopnost pro **pracovní úraz** trvala v průměru 57,1 dne a z důvodu **ostatních úrazů** 55,6 dne. Průměrná délka trvání případu pracovní neschopnosti v 1. pol. 2019 byla na podobné úrovni jako v pololetích let 2011 a 2013.

Graf 2.5: Průměrná délka trvání případu dočasné pracovní neschopnosti podle pohlaví v 1. pol. 2008 – 1. pol. 2019

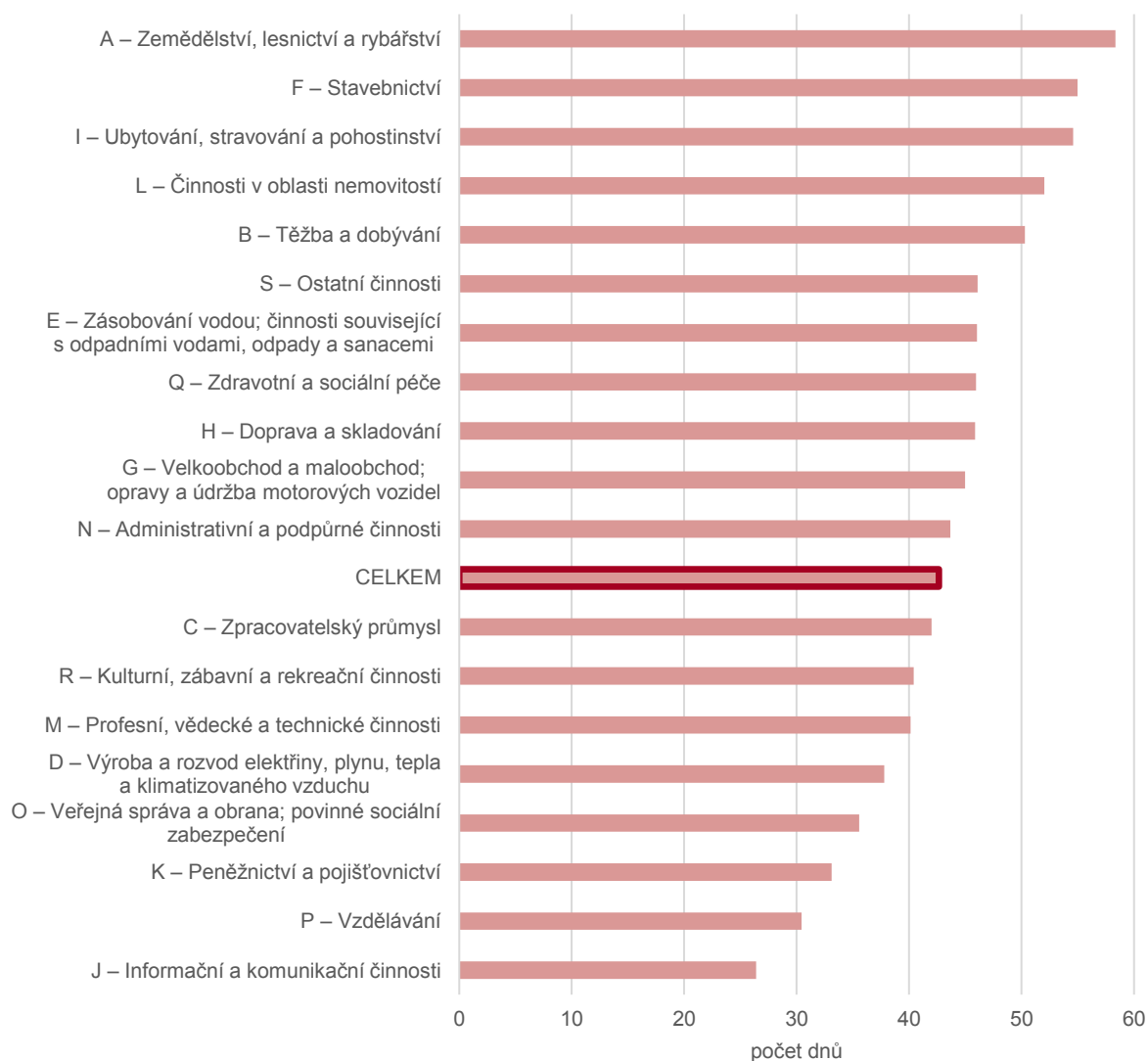
Zdroj: ČSÚ

Graf 2.6: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců a průměrná délka trvání případu v 1. pol. 2008 – 1. pol. 2019

Zdroj: ČSÚ

Graf 2.7: Průměrná délka trvání případu dočasné pracovní neschopnosti dle odvětví ekonomické činnosti (sekcí CZ-NACE) v 1. pol. 2019

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce dnů dočasné pracovní neschopnosti v 1. pol. 2019 bylo zaznamenáno v **odvětví Zpracovatelský průmysl**, a to jak celkem (14 069 tis.), tak v jednotlivých kategoriích – pro nemoc (11 996 tis.), pro pracovní úrazy (498 tis.) a pro ostatní úrazy (1 575 tis.). Naopak nejnižší počet dnů pracovní neschopnosti byl hlášen v oblasti Výroba a rozvod elektřiny a jiných energií (229 tis.), kde bylo evidováno i nejméně dnů pracovní neschopnosti pro nemoc (198 tis.) a pro ostatní úrazy (26 tis.). Nejméně dnů pracovní neschopnosti z důvodu pracovních úrazů vykazovalo odvětví Peněžnictví a pojišťovnictví (2,6 tis.) a Informační a komunikační činnosti (3,3 tis.).

Jak již bylo zmíněno výše, dočasná pracovní neschopnost trvala v 1. pol. 2019 **v průměru 42,7 dne na jeden případ**. Odvětvími v průměru s nejdelším trváním neschopnosti bylo Zemědělství, lesnictví a rybářství (58,3 dne), Stavebnictví (55 dnů) a Ubytování, stravování a pohostinství (54,6 dne). Dlouhodobější pracovní neschopností se tedy v převážné míře vyznačují odvětví se sezónní výrobou či odvětví vysoce riziková. Poloviční doba (26,4 dne) představovala průměr za odvětví Informační a komunikační činnosti, což znamenalo zcela nejnižší hodnotu v rámci národního hospodářství. Dalšími odvětvími s kratší dobou trvání pracovní neschopnosti byly oblasti Vzdělávání (30,4 dne) a Peněžnictví a pojišťovnictví (33,1 dne). Podrobněji viz graf 2.7 a tab. 2.5.

Tab. 2.5: Průměrná délka trvání případu dočasné pracovní neschopnosti dle odvětví ekonomické činnosti (sekcí CZ-NACE) v 1. pol. 2010 – 1. pol. 2019

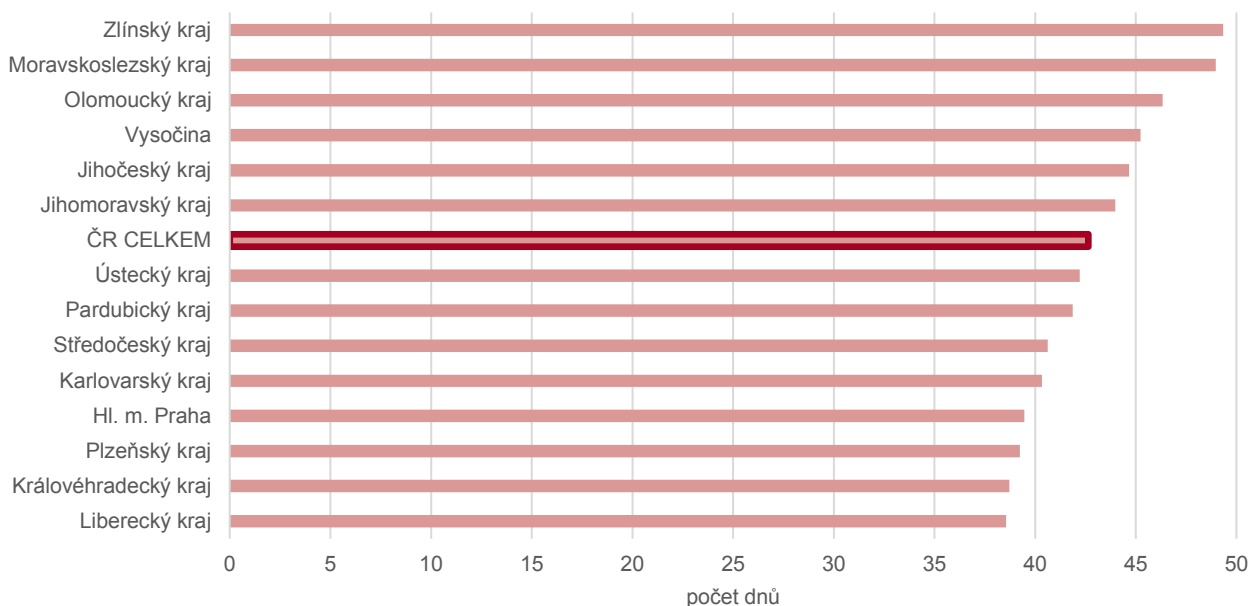
Sekce CZ-NACE	Průměrná délka trvání případu DPN (dny)									
	1. pol. 2010	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019
Celkem	44,57	42,77	47,70	42,24	45,94	40,11	41,97	40,97	39,05	42,65
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	61,34	62,12	63,80	57,77	62,02	54,89	58,46	56,60	53,39	58,34
B – Těžba a dobývání	39,60	41,79	43,31	41,75	49,68	43,60	51,08	55,56	45,43	50,30
C – Zpracovatelský průmysl	43,78	39,44	45,08	41,41	44,27	38,79	40,79	40,04	38,25	41,99
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	39,05	35,84	44,06	36,50	40,66	37,49	40,80	39,04	33,59	37,78
E – Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	45,16	43,10	49,06	42,82	48,69	42,98	44,10	43,38	41,37	46,03
F – Stavebnictví	57,75	64,79	63,57	59,65	64,55	53,87	56,59	55,07	51,78	54,98
G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	48,06	46,96	51,93	46,56	50,91	44,43	44,45	43,41	41,92	44,96
H – Doprava a skladování	47,92	45,61	52,45	48,42	52,54	43,89	46,00	44,08	41,83	45,87
I – Ubytování, stravování a pohostinství	56,95	60,44	59,64	57,28	59,22	52,88	53,49	53,29	51,29	54,59
J – Informační a komunikační činnosti	27,43	25,36	29,31	25,65	27,77	25,76	25,73	25,50	25,48	26,40
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	31,73	30,46	35,89	30,07	34,28	31,59	32,81	32,82	30,39	33,11
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	53,37	54,28	56,96	52,14	56,15	48,80	50,71	51,77	47,39	52,03
M – Profesní, vědecké a technické činnosti	43,58	44,47	43,77	37,74	41,04	35,99	37,10	37,42	36,62	40,13
N – Administrativní a podpůrné činnosti	42,57	37,62	47,53	42,53	42,28	37,47	38,49	38,13	39,04	43,66
O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	32,39	33,10	39,96	32,31	37,93	32,69	35,96	34,52	32,23	35,56
P – Vzdělávání	31,51	29,94	35,76	30,90	35,02	28,72	31,26	29,80	27,71	30,42
Q – Zdravotní a sociální péče	46,01	46,18	51,93	45,06	50,87	44,49	46,86	45,44	42,36	45,95
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	40,38	40,90	46,30	40,30	44,90	38,42	40,92	40,24	38,52	40,40
S – Ostatní činnosti	49,92	52,46	51,31	46,14	50,47	44,62	47,97	45,64	42,73	46,09

Zdroj: ČSÚ

Vývoj hodnot ukazatele průměrná délka případu pracovní neschopnosti v jednotlivých odvětvích je zřejmý z tabulky 2.5. Prudší pokles byl zaznamenán v odvětví Stavebnictví mezi 1. pol. 2014 a 2015, a sice z 64,6 dne na 53,9 dne na jeden případ pracovní neschopnosti. Naopak nárůst byl nejvyšší v odvětví Administrativní a podpůrné činnosti z 37,6 dne v 1. pol. 2011 na 47,5 dne v 1. pol. 2012. Za delší časové období největší nárůst v trvání pracovní neschopnosti vykazovalo odvětví Těžba a dobývání. Od 1. pol. 2010 do 1. pol. 2019 došlo k prodloužení pracovní neschopnosti v průměru o 10,7 dne, tj. navýšení o 27 %. Naopak odvětvím, kde se doba připadající na jeden případ pracovní neschopnosti nejvíce snížila, bylo odvětví Profesní, vědecké a technické činnosti. Zatímco v 1. pol. 2010 činila 43,6 dne, v 1. pol. 2019 to bylo 40,1 dne. V relativním vyjádření se jedná o pokles o 8 %.

V regionálním kontextu byla nejdelší průměrná doba trvání jednoho případu dočasné pracovní neschopnosti v 1. pol. 2019 zaznamenána na Moravě a ve Slezsku – ve Zlínském (49,3 dne), v Moravskoslezském (49 dnů) a Olomouckém kraji (46,3 dne). Ve všech krajích ČR hodnoty tohoto ukazatele meziročně vzrostly, nejvíce v Moravskoslezském kraji, a sice o 4,6 dne. Od 1. pololetí 2018 trvá neschopnost nejkratší dobu v Libereckém kraji. Do té doby již od 1. pol. 2013 v průměru nejkratší případy vykazovala Praha.

Graf 2.8: Průměrná délka trvání případu pracovní neschopnosti podle krajů ČR v 1. pol. 2019

Zdroj: ČSÚ

Z pohledu **detailnějšího územního členění** je zřejmý větší rozptyl hodnot tohoto relativního ukazatele. Nejvyšší průměrnou délkou jednoho případu má okres Vsetín (55 dnů) ve Zlínském kraji, který se pohybuje na předních místech mezi okresy s nejdelší pracovní neschopností již několik let. Následuje okres Frýdek-Místek (53,5 dne) v Moravskoslezském kraji, Šumperk (53,4) v Olomouckém kraji, v Jihomoravském kraji okresy Hodonín (53 dnů) a Blansko (52,8). Nejkratší průměrnou dobu trvání pracovní neschopnosti zaznamenáváme u okresu Rychnov nad Kněžnou (32,4 dne) v Královéhradeckém kraji, u středočeského okresu Mladá Boleslav (33,9 dne) a okresu Liberec (35 dní).

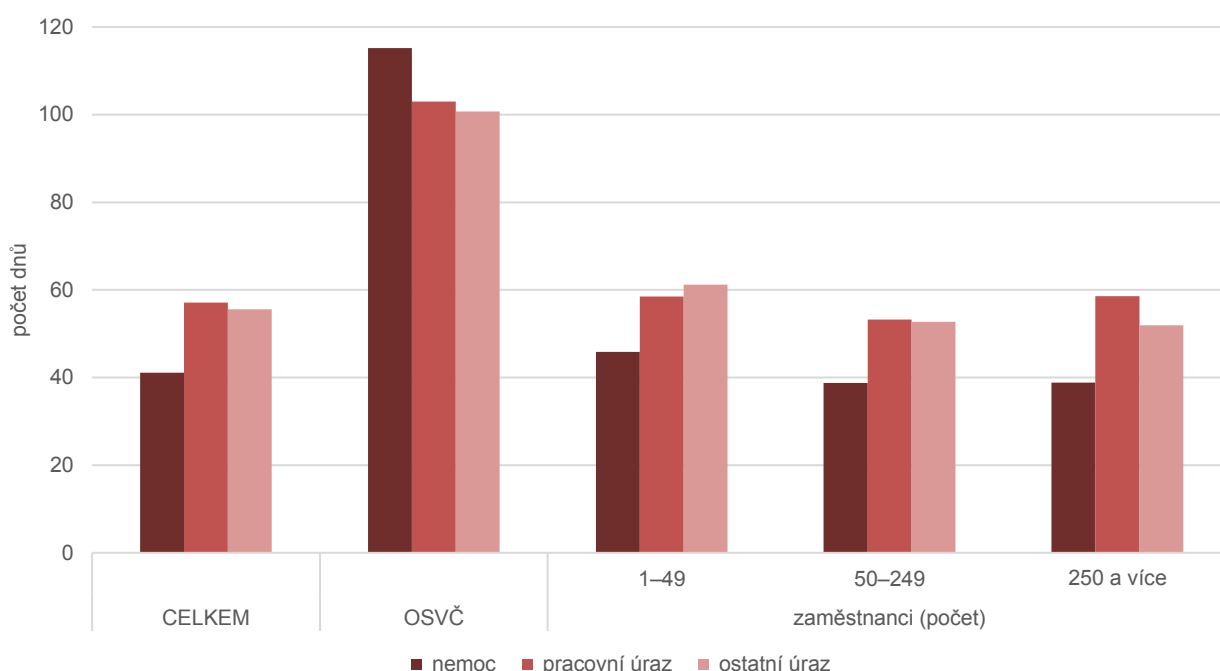
Tab. 2.6: Průměrná délka trvání případu dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR v 1. pol. 2009 – 1. pol. 2019

Kraj ČR	Průměrná délka trvání případu DPN (dny)										
	1. pol. 2009	1. pol. 2010	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019
ČR celkem	44,55	44,57	42,77	47,70	42,24	45,94	40,11	41,97	40,97	39,05	42,65
Hl. m. Praha	35,71	37,67	36,19	42,36	37,39	40,29	36,54	37,34	37,18	36,66	39,47
Středočeský kraj	41,46	43,48	41,27	46,51	40,28	43,34	38,29	39,29	38,91	36,85	40,63
Jihočeský kraj	46,33	47,30	47,62	51,41	43,66	48,33	41,08	44,08	42,81	40,51	44,67
Plzeňský kraj	41,92	42,66	38,88	44,04	40,04	41,90	36,60	39,14	37,55	35,71	39,25
Karlovarský kraj	42,92	41,00	37,18	41,89	40,19	41,15	36,77	38,73	37,49	36,11	40,35
Ústecký kraj	45,19	44,14	42,07	50,37	44,78	48,15	41,58	42,04	41,72	39,07	42,22
Liberecký kraj	46,75	45,56	42,65	47,25	40,17	43,16	37,80	38,52	37,76	35,32	38,56
Královéhradecký kraj	44,65	43,43	41,42	45,20	39,51	43,69	38,42	39,01	38,20	36,09	38,72
Pardubický kraj	46,75	44,55	41,27	46,62	41,38	45,52	39,68	42,02	40,95	38,29	41,87
Vysočina	46,02	44,76	43,40	45,56	41,64	46,57	40,40	43,72	42,89	40,82	45,24
Jihomoravský kraj	46,57	47,45	45,42	49,57	43,54	47,24	41,39	44,30	41,96	39,95	43,98
Olomoucký kraj	52,07	50,16	50,52	54,53	48,03	54,83	44,02	47,04	44,99	42,67	46,33
Zlínský kraj	57,32	55,88	55,54	56,11	51,43	56,36	47,01	50,54	48,24	46,11	49,34
Moravskoslezský kraj	52,73	49,36	48,19	52,23	47,58	53,41	46,03	48,64	47,38	44,36	48,98

Zdroj: ČSÚ

Zajímavá skutečnost nastala u kategorie **osob samostatně výdělečně činných**, které do pracovní neschopnosti nastupují méně často než zaměstnanci (7 oproti 21 případům na 100 pojištěnců za 1. pol. 2019), ale pokud jsou ze zdravotních důvodů z výkonu práce dočasně indisponováni, průměrná délka jejich pracovní neschopnosti značně převyšuje průměrnou délku pro zaměstnance. Dočasná pracovní neschopnost OSVČ trvá průměrně 113 dní, zatímco v podnicích majících 50 a více zaměstnanců se pohybuje okolo 40 dnů, u kategorie do 50 zaměstnanců pak 47,6 dne. Doba pracovní neschopnosti OSVČ z důvodu nemoci (115,2 dne) dokonce převyšuje délku pracovní neschopnosti z důvodu pracovního či jiného úrazu, což u zaměstnanců je přesně naopak. Delší doba trvání pracovní neschopnosti u OSVČ může souviset se skutečností, že tato skupina pojištěnců v době prvních 14 dní trvání pracovní neschopnosti není finančně zabezpečena jako ostatní pojištěnci, je jim vypláceno až nemocenské od 15. dne. Vzhledem k tomuto faktu pak krátkodobé případy lehčích forem nemocí neřeší pracovní neschopností, tu si nechají vystavit až při onemocnění vážnější chorobou, která si žádá dlouhodobější pracovní neschopnost.

Graf 2.9: Průměrná délka trvání případu dočasné pracovní neschopnosti OSVČ a zaměstnanců dle velikosti podniku v 1. pol. 2019

Zdroj: ČSÚ

4.2.3. Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti a průměrný denní stav dočasně práce neschopných

Nejkomplexnějším ukazatelem statistiky pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz je průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti. Zohledňuje jak celkový počet případů pracovní neschopnosti (jak často lidé do pracovní neschopnosti nastupují), tak i průměrné trvání jednoho případu pracovní neschopnosti (jak dlouho v pracovní neschopnosti setrvávají). Statistiku pak doplňuje ještě další relativní ukazatel – průměrný denní stav práce neschopných, který říká, kolik osob průměrně denně chybělo na svém pracovišti v důsledku dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz.

Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti – ukazatel udává, kolik ze 100 pojištěnců je průměrně každý den v pracovní neschopnosti pro nemoc či úraz. Vyjadřuje podíl kalendářních dnů pracovní neschopnosti na celkovém kalendářním fondu pojištěnců ve sledovaném období (pololetí) vyjádřený v procentech.

Způsob výpočtu:

Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti = počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti x 100 / (průměrný počet osob nemocensky pojištěných x počet kalendářních dnů ve sledovaném období).

Průměrný denní stav dočasně práce neschopných – ukazatel vyjadřuje počet nemocensky pojištěných, kteří byli ve sledovaném období (pololetí) průměrně denně nepřítomni v práci z důvodu pracovní neschopnosti.

Způsob výpočtu:

Průměrný denní stav dočasně práce neschopných = počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti / počet kalendářních dnů ve sledovaném období.

V 1. pol. 2019 bylo v průměru 4,85 % pojištěnců denně v pracovní neschopnosti. Ve stejném období roku 2018 činila hodnota ukazatele 4,76 %, došlo tedy k nárůstu o 0,09 p. b. Hodnota tohoto ukazatele již od roku 2015 neustále roste a v současnosti se blíží k 5% hranici, která byla naposledy překročena v roce 2008. Vyšší procento dlouhodobě vykazují ženy. V 1. pol. 2019 bylo každý den v pracovní neschopnosti v průměru 5,35 % žen, kdežto 4,36 % mužů.

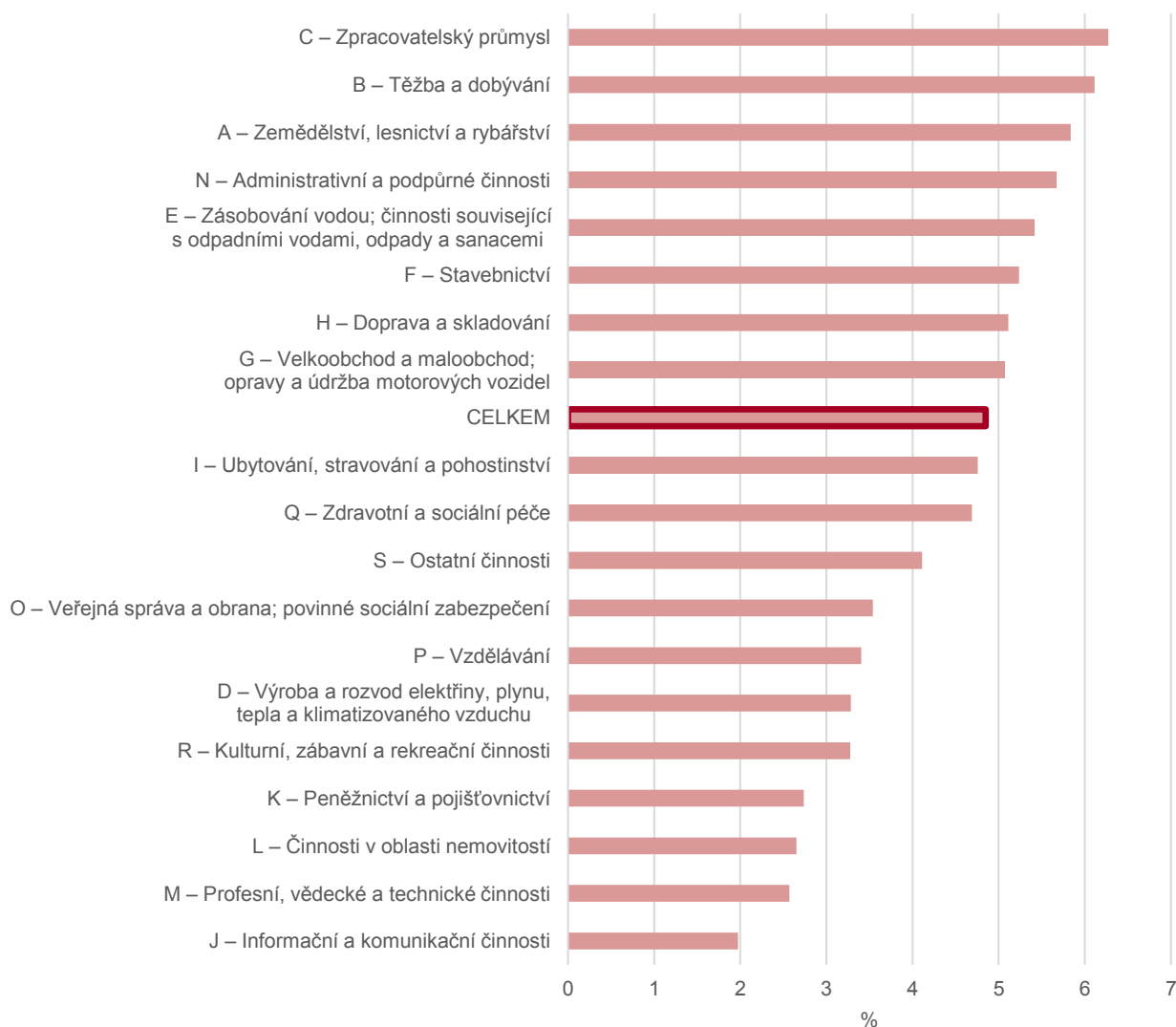
Tab. 2.7: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti dle odvětví ekonomické činnosti (sekcí CZ-NACE) v 1. pol. 2010 – 1. pol. 2019

Sekce CZ-NACE	Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti									
	1. pol. 2010	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019
Celkem	4,09	4,02	3,57	3,99	3,82	4,33	4,45	4,62	4,76	4,85
A – Zemědělství, lesnictví a rybníkářství	5,45	5,23	4,55	5,01	4,75	5,32	5,43	5,73	5,79	5,84
B – Těžba a dobývání	4,39	4,40	4,31	4,91	4,80	5,05	5,74	6,63	5,87	6,11
C – Zpracovatelský průmysl	4,76	4,56	4,36	4,84	4,63	5,33	5,67	5,86	6,08	6,27
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	2,25	2,22	2,16	2,37	2,20	2,75	2,76	3,07	3,04	3,28
E – Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	4,08	3,93	3,57	3,90	4,01	4,51	4,60	4,98	5,20	5,42
F – Stavebnictví	5,63	5,67	4,81	5,37	4,92	5,11	5,17	5,32	5,21	5,24
G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	4,21	4,02	3,53	3,87	3,77	4,15	4,42	4,59	4,87	5,07
H – Doprava a skladování	4,25	4,01	3,63	4,14	3,98	4,35	4,46	4,75	5,07	5,11
I – Ubytování, stravování a pohostinství	4,56	4,62	3,72	4,09	3,95	4,28	4,33	4,44	4,64	4,76
J – Informační a komunikační činnosti	2,15	2,10	1,73	1,86	1,70	1,91	1,80	1,91	2,03	1,97
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	2,85	2,86	2,36	2,48	2,45	2,80	2,66	2,74	2,76	2,74
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	3,19	3,15	2,31	2,39	2,24	2,45	2,40	2,43	2,52	2,65
M – Profesní, vědecké a technické činnosti	2,92	2,89	2,22	2,37	2,15	2,41	2,38	2,52	2,62	2,57
N – Administrativní a podpůrné činnosti	4,55	4,53	3,94	4,45	4,52	5,31	5,53	5,53	5,65	5,67
O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	2,93	3,12	2,86	2,94	2,83	3,33	3,36	3,42	3,55	3,54
P – Vzdělávání	2,74	2,75	2,38	2,68	2,56	3,08	3,10	3,34	3,46	3,41
Q – Zdravotní a sociální péče	3,57	3,74	3,42	3,71	3,72	4,26	4,33	4,52	4,61	4,69
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	2,94	2,90	2,45	2,71	2,61	2,97	3,07	3,16	3,30	3,28
S – Ostatní činnosti	3,72	3,99	3,13	3,45	3,33	3,73	4,02	3,90	4,00	4,11

Zdroj: ČSÚ

Nejvyšší průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti z hlediska **odvětvové činnosti** v 1. pol. 2019 bylo zaznamenáno ve Zpracovatelském průmyslu (6,3 %). Jinými slovy v průměru 6 % pojištěnců pracujících ve Zpracovatelském průmyslu bylo denně v pracovní neschopnosti. Další odvětví s vyšším podílem osob dočasně práce neschopných byla Těžba a dobývání (6,1 %), Zemědělství, lesnictví a rybářství (5,8 %) a Administrativní a podpůrné činnosti (5,7 %). Naopak nejméně pojištěnců v pracovní neschopnosti ze 100 bylo evidováno v odvětví Informační a komunikační činnosti (2), Profesní, vědecké a technické činnosti (2,6) a Činnosti v oblasti nemovitostí (2,7). Podrobněji dle odvětví ekonomické činnosti viz tab. 2.7 a graf 2.10.

Graf 2.10: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti dle odvětví ekonomické činnosti (sekcí CZ-NACE) v 1. pol. 2019

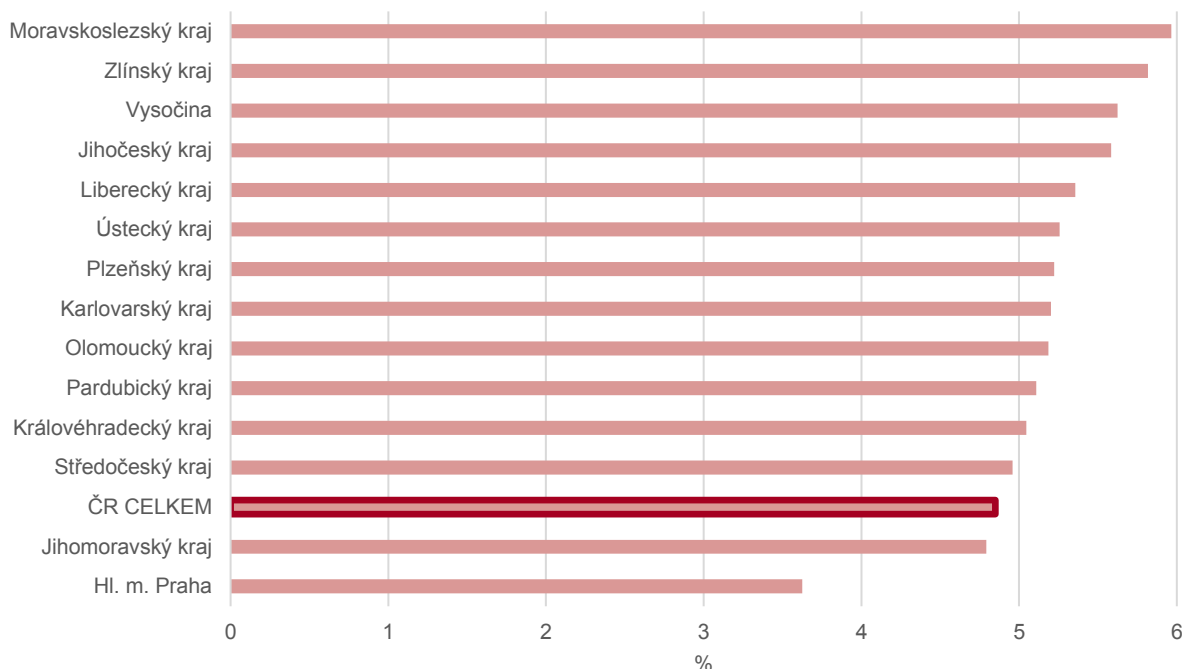
Zdroj: ČSÚ

Z **regionálního pohledu** zaznamenaly nejvyšší hodnotu průměrného procenta pracovní neschopnosti v 1. pol. 2019 kraje Moravskoslezský (6 %), Zlínský (5,8 %) a Vysočina (5,6 %). Praha díky nejnižšímu počtu případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců a krátké průměrné době trvání dočasné pracovní neschopnosti zaujímá nejnižší procento práce neschopných na 100 pojištěnců denně. Zatímco hodnoty všech ostatních 13 krajů se nachází v rozmezí 4,8–6 %, ukazatel v Praze v 1. pol. 2019 dosáhl hodnoty pouze 3,6 %. Toto výsadní postavení si kraj hl. m. Praha drží už řadu let, jak je zřejmé z tab. 2.8.

Podle **detailnějšího územního členění** se okresem s nejvyšším průměrným procentem dočasné pracovní neschopnosti v 1. pol. 2019 staly Prachatice (6,2%), následované okresy Břeclav (6 %) a Karviná (5,8 %). Nejnižší hodnotu průměrného procenta pracovní neschopnosti vykazovaly okresy Jeseník² (2,1 %) a již zmíněná Praha (3,2 %). Hodnotu ukazatele pod 3,5% hranici zaznamenaly ještě okresy Brno-Město (3,3 %) a Mělník (3,5 %).

Graf 2.11: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR v 1. pol. 2019

Zdroj: ČSÚ

Obdobný ukazatel jako průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti, avšak v absolutním vyjádření, představuje **průměrný denní stav dočasně práce neschopných**. Udává, kolik nemocensky pojištěných osob bylo ve sledovaném období (zde pololetí) průměrně denně nepřítomno v práci z důvodu pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz.

V 1. pol. 2019 v České republice kvůli dočasné pracovní neschopnosti způsobené nemocí či úrazem denně chybělo na pracovištích 229 712 nemocensky pojištěných osob. Oproti 1. pololetí předchozího roku, kdy hodnota činila 224 441 pojištěnců, se jedná o 2,3% nárůst (o 5,3 tis. více). Jedná se o nejvyšší průměrný denní stav práce neschopných od 1. pol. 2008.

V 1. pol. 2019 bylo v neschopnosti pro nemoc 198 124 pojištěnců, v důsledku pracovního úrazu 7 321 a následkem ostatních úrazů 24 267 nemocensky pojištěných. Nejvíce pojištěnců chybělo ve Zpracovatelském průmyslu (77 729 osob), dále v odvětví Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel (31 705 osob), zatímco nejméně pojištěnců v odvětví Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (1 264 osob). Tyto hodnoty jsou do značné míry ovlivněné tím, jaký podíl zaujímá daná sekce v národním hospodářství a kolik zaměstnává osob.

² V Jeseníku se nachází referát úctárny pěstounské péče pro profesionální pěstouny v ČR. Profesionální pěstouni na neschopenku nechodí, protože jim po dobu pracovní neschopnosti svěřené dítě neodeberou. Jsou však zahrnuti do jmenovatele jako počet pojištěnců v okrese.

Tab. 2.8: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR v 1. pol. 2008 – 1. pol. 2019

Kraj ČR	Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti											
	1. pol. 2008	1. pol. 2009	1. pol. 2010	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019
ČR celkem	5,16	4,37	4,09	4,02	3,57	3,99	3,82	4,33	4,45	4,62	4,76	4,85
Hl. m. Praha	4,01	3,39	3,25	3,21	2,64	2,99	2,89	3,35	3,31	3,43	3,61	3,62
Středočeský kraj	5,01	4,32	4,18	4,04	3,60	3,97	3,85	4,34	4,47	4,64	4,85	4,96
Jihočeský kraj	5,52	4,80	4,61	4,72	4,21	4,76	4,57	5,09	5,31	5,52	5,54	5,58
Plzeňský kraj	5,53	4,58	4,23	4,10	3,84	4,37	4,21	4,85	4,91	5,08	5,17	5,22
Karlovarský kraj	5,12	4,34	3,85	3,69	3,51	4,08	4,01	4,72	4,71	4,80	5,07	5,20
Ústecký kraj	5,15	4,20	3,83	3,83	3,77	4,34	4,10	4,57	4,73	4,91	5,23	5,26
Liberecký kraj	5,71	4,89	4,44	4,31	4,04	4,55	4,21	4,64	4,89	5,06	5,27	5,36
Královéhradecký kraj	5,24	4,30	4,10	3,99	3,64	4,00	3,80	4,28	4,54	4,74	4,98	5,05
Pardubický kraj	5,34	4,57	4,09	4,05	3,66	4,06	3,97	4,52	4,68	4,92	5,08	5,11
Vysočina	5,48	4,54	4,30	4,20	3,79	4,30	4,23	4,88	5,04	5,28	5,48	5,63
Jihomoravský kraj	5,39	4,53	4,31	4,09	3,69	4,08	3,84	4,36	4,50	4,68	4,75	4,79
Olomoucký kraj	5,69	4,77	4,29	4,24	3,90	4,22	4,10	4,53	4,79	4,95	5,05	5,19
Zlínský kraj	5,95	5,52	5,10	5,10	4,41	4,95	4,58	5,30	5,47	5,69	5,63	5,82
Moravskoslezský kraj	6,00	5,05	4,66	4,71	4,25	4,72	4,53	5,09	5,39	5,62	5,67	5,96

Zdroj: ČSÚ

Vývoj hodnot ukazatele průměrný denní stav dočasně práce neschopných v posledních 12 letech je zřejmý z tab. 2.9. Zatímco v 1. pol. 2009 bylo 89 % osob v pracovní neschopnosti indisponováno z důvodu nemoci, o 10 let později to bylo 86 %. Naopak vzrostl podíl osob, které byly v pracovní neschopnosti z důvodu jiných než pracovních úrazů, ze 7 % v 1. pol. 2009 na 11 % v 1. pol. 2019. Vývojová křivka tohoto ukazatele má obdobnou tendenci jako počet případů pracovní neschopnosti.

Tab. 2.9: Průměrný denní stav dočasně práce neschopných podle příčiny a pohlaví v 1. pol. 2008 – 1. pol. 2019

Rok	Průměrný denní stav dočasně práce neschopných (v tis.)											
	Celkem	podle pohlaví		Celkem pro nemoc	podle pohlaví		Celkem pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Celkem pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
1. pol. 2008	235,9	109,2	126,6	212,5	93,0	119,5	9,4	6,9	2,5	14,0	9,4	4,6
1. pol. 2009	189,0	87,5	101,5	167,9	73,1	94,8	7,8	5,6	2,2	13,2	8,8	4,5
1. pol. 2010	173,0	82,5	90,6	151,8	68,2	83,6	7,6	5,4	2,2	13,6	8,8	4,8
1. pol. 2011	167,9	78,8	89,0	147,8	65,4	82,4	7,4	5,2	2,1	12,8	8,2	4,5
1. pol. 2012	159,2	73,7	85,5	135,6	58,2	77,3	6,9	4,9	2,0	16,7	9,7	7,1
1. pol. 2013	176,1	81,6	94,5	150,6	65,2	85,3	6,8	4,8	2,1	18,7	11,6	7,1
1. pol. 2014	168,6	76,8	91,7	143,7	60,6	83,1	6,6	4,6	1,9	18,3	11,6	6,7
1. pol. 2015	193,7	87,8	105,9	166,8	70,7	96,1	7,2	4,9	2,3	19,7	12,2	7,5
1. pol. 2016	202,1	91,5	110,6	174,0	73,7	100,3	7,3	4,9	2,3	20,9	12,9	8,0
1. pol. 2017	213,9	97,1	116,8	183,8	78,5	105,2	7,4	5,1	2,4	22,7	13,5	9,2
1. pol. 2018	224,4	101,9	122,6	194,3	83,3	111,0	7,3	4,9	2,4	22,9	13,7	9,2
1. pol. 2019	229,7	104,0	125,7	198,1	84,7	113,5	7,3	4,9	2,4	24,3	14,4	9,8

Zdroj: ČSÚ

4.3. Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti

Zatímco doposud se analýza týkala nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti (kapitola 4.2) tak, jak data zpracovává ČSÚ z evidence ČSSZ, jiný pohled nabízí data přímo publikovaná ČSSZ. Přináší údaje o ukončených případech pracovní neschopnosti, které taktéž zpracovává ze své evidence. Rozdíly v počtech nově hlášených a ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti jsou dány odlišnou metodikou sběru dat. Trendy vývoje těchto ukazatelů jsou však konzistentní.

Na rozdíl od statistik nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti, které zajišťuje a zpracovává ČSÚ, ČSSZ sleduje dočasné pracovní neschopnosti z pohledu **případů ukončených ve sledovaném roce** (při zpracování pololetních dat se jedná o stav k 30. 6.). Některé případy vzniklé na konci roku jsou tak v závislosti na délce jejich trvání evidovány až ve zpracování dat pracovní neschopnosti roku následujícího. Pro zpestření pohledu na statistiku nemocnosti byla vybraná data z tohoto zdroje využita v této kapitole. Statistiky ukončených případů jsou k dispozici v třídění spíše z pohledu pojištěnce než z pohledu zaměstnavatele, jak bylo dosud prezentováno a jak uvádí ČSÚ. ČSSZ umožňuje srovnání zejména dle věku práce neschopných, délky trvání a skupin diagnóz.

Ukončené případy pracovní neschopnosti – zahrnují veškerá onemocnění a úrazy, které zapříčinily alespoň jednodenní pracovní neschopnost u nemocensky pojištěných osob ukončenou v daném roce (resp. zde pololetí). Nezahrnuje tedy onemocnění a úrazy, kdy nebylo vystaveno „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“. Při zpracování pololetních dat se jedná o stav k 30. 6.

Za prvních šest měsíců letošního roku evidovala ČSSZ 963 888 **ukončených případů dočasných pracovních neschopností**, což je o 5,2 % méně než za stejné období loňského roku. Nejvíce případů ukončených neschopenek vykazoval stejně jako loni Středočeský kraj, následovaný Moravskoslezským krajem a Prahou.

Celková **prostonaná doba** za leden až červen 2019 činila 40 240 981 dnů, což je o téměř o 2 mil. dnů víc než za 1. pol. roku 2018. Nejdelší dobu si stejně jako v 1. pol. 2018 vyžádaly nemoci a úrazy v Moravskoslezském kraji (5,5 mil. dnů).

Tab. 3.1: Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti, počet kalendářních dnů a průměrná délka trvání případu dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR za 1. pol. 2019

Kraj ČR	Počet ukončených případů DPN	Počet kalendářních dnů DPN	Průměrná délka trvání ukončeného případu DPN ve dnech
ČR celkem	963 888	40 240 981	41,75
Hl. m. Praha	106 589	3 387 427	31,78
Středočeský kraj	110 958	4 188 771	37,75
Jihočeský kraj	60 659	2 670 502	44,02
Plzeňský kraj	61 239	2 397 950	39,16
Karlovarský kraj	25 972	1 034 043	39,81
Ústecký kraj	74 439	3 066 526	41,20
Liberecký kraj	45 367	1 778 807	39,21
Královéhradecký kraj	55 962	2 200 305	39,32
Pardubický kraj	48 882	1 984 863	40,61
Vysočina	49 098	2 191 222	44,63
Jihomoravský kraj	103 452	4 519 085	43,68
Olomoucký kraj	59 414	2 696 382	45,38
Zlínský kraj	53 270	2 662 679	49,98
Moravskoslezský kraj	108 587	5 462 419	50,30

Zdroj: ČSSZ

Průměrná délka trvání jednoho případu dočasné pracovní neschopnosti se meziročně prodloužila o 4 dny – z loňských 37,8 dne na letošních 41,8 dne. Nejkratší dobu opět stonali pojištěnci v Praze (31,8 dne) následovani Středočechy (37,8 dne). Naopak v průměru nejdéle na neschopence byli v 1. pol. 2019 pojištěnci v Moravskoslezském (50,3 dne) a ve Zlínském kraji (50 dní).

Z pohledu **věkové struktury** práce neschopných se v 1. pol. 2019 nejvíce případů pracovní neschopnosti událo osobám ve věkové skupině 40–49 let (26% podíl na počtu všech případů) a dále ve věkové skupině 50–59 let (24% podíl ze všech případů). Polovina všech ukončených případů pracovních neschopností se tedy stala pojištěncům ve věku 40–59 let. Naopak nejméně případů dočasné pracovní neschopnosti bylo zaznamenáno ve věkové skupině do 20 let (1,3% podíl ze všech případů) a ve věkové skupině 60 a více let (7,3% podíl ze všech případů). Nízký počet případů v nejstarší věkové skupině může souviset i se zkrácenou podpůrnou dobou u pracujících důchodců³ a s faktem, že pokud v tomto věku pojištěnec onemocní vážnější chorobou, většinou již ve výdělečné činnosti dále nepokračuje.

Z hlediska pohlaví na neschopence převládali až do věkové skupiny 30–39 let muži, ve věkové skupině 40–59 let naopak ženy. Ženy ve věku 40–59 let v 1. pol. 2019 vykazovaly o 88 tis. ukončených případů více než muži ve stejném věkovém vymezení. U 60letých a starších je opět zřejmá převaha mužů.

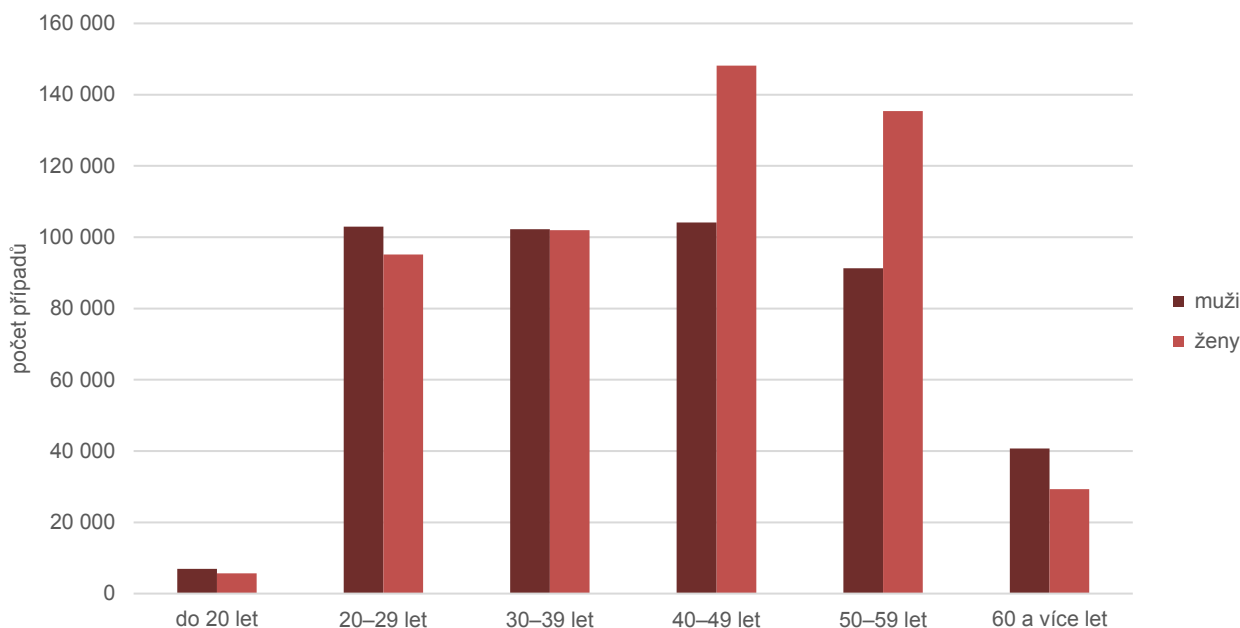
Tab. 3.2: Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti, počet kalendářních dnů a průměrná délka trvání případu dočasné pracovní neschopnosti podle věku a pohlaví (1. pol. 2018, 2019)

Věková skupina	Počet ukončených případů DPN			Počet kalendářních dnů DPN			Průměrná délka trvání ukončeného případu DPN ve dnech		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
1. pol. 2019									
Celkem	963 888	448 294	515 594	40 240 981	18 101 001	22 139 980	41,75	40,38	42,94
do 20 let	12 630	6 964	5 666	236 445	115 818	120 627	18,72	16,63	21,29
20–29 let	198 141	102 993	95 148	5 364 779	2 282 784	3 081 995	27,08	22,16	32,39
30–39 let	204 220	102 278	101 942	7 153 042	3 079 665	4 073 377	35,03	30,11	39,96
40–49 let	252 233	104 107	148 126	10 760 305	4 444 080	6 316 225	42,66	42,69	42,64
50–59 let	226 678	91 254	135 424	12 196 911	5 192 900	7 004 011	53,81	56,91	51,72
60 a více let	69 986	40 698	29 288	4 529 499	2 985 754	1 543 745	64,72	73,36	52,71
1. pol. 2018									
Celkem	1 013 791	471 646	542 145	38 286 512	17 174 798	21 111 714	37,77	36,41	38,94
do 20 let	13 920	7 666	6 254	238 179	116 304	121 875	17,11	15,17	19,49
20–29 let	208 523	109 478	99 045	5 301 341	2 248 714	3 052 627	25,42	20,54	30,82
30–39 let	217 612	107 974	109 638	7 084 676	3 001 481	4 083 195	32,56	27,80	37,24
40–49 let	264 690	108 418	156 272	10 079 974	4 126 899	5 953 075	38,08	38,06	38,09
50–59 let	237 787	95 456	142 331	11 463 279	4 874 494	6 588 785	48,21	51,07	46,29
60 a více let	71 259	42 654	28 605	4 119 063	2 806 906	1 312 157	57,80	65,81	45,87

Zdroj: ČSSZ

³ Poživateli starobního nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně se nemocenské vyplácí od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo od 15. kalendářního dne nařízené karantény po dobu nejvýše 70 kalendářních dnů, nejdéle však do dne, jímž končí pojištěná činnost.

Graf 3.1: Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti podle věku a pohlaví v 1. pol. 2019

Zdroj: ČSSZ

Průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti průběžně roste s věkem (viz tab. 3.2), a to od 18,7 dne ve věkové skupině do 20 let až po 64,7 dne ve věkové skupině 60 a více let, což je dáno zejména poklesem krátkodobých případů pracovní neschopnosti pro nemoci dýchací soustavy a naopak nárůstem dlouhodobých případů pracovní neschopnosti pro nádorová onemocnění a nemoci oběhové soustavy se zvyšujícím se věkem. Rozložení případů pracovní neschopnosti podle věku a pohlaví je ovlivněno také věkovou hranicí pro odchod do důchodu, v nejstarší věkové skupině 60 a víceletých ve spojitosti s ukončenými případy dočasné pracovní neschopnosti je totiž větší zastoupení mužů než žen. V následující tab. 3.3 je uveden přehled ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti podle délky jejího trvání. Nejvíce ukončených případů DPN (dočasné pracovní neschopnosti) je ve skupině 1–14 dnů a 15–21 dnů, nejméně ve skupině 271–365 dnů.

Při zohlednění velikosti krajů, bylo nejvíce ukončených případů pracovní neschopnosti zaznamenáno v Plzeňském, Libereckém a Královéhradeckém kraji (všude více než 10 000 případů na 100 000 obyvatel v daném kraji).

Pracovní neschopnost plyne z různých příčin a statistiky ČSSZ nabízí přehled ukončených případů pracovní neschopnosti **podle diagnóz** (dle kapitol MKN-10). Nejčastějším důvodem pracovní neschopnosti zůstávají nemoci dýchací soustavy, které v 1. pol. 2019 tvořily 40,4 % všech případů pracovní neschopnosti. Z necelého milionu ukončených neschopenek zapříčinily nemoci dýchací soustavy 389 646 případů dočasné pracovní neschopnosti. Pro srovnání loni od ledna do června tato onemocnění způsobila 470 080 případů. Z nemocí této skupiny bývají neschopenky vystaveny zejména kvůli akutní infekci dýchacích cest, chřipce či chronickému onemocnění dýchacích cest. Nemoci dýchací soustavy jsou sice nejčastější příčinou pracovní neschopnosti, na druhou stranu za 1. pol. 2019 způsobily pouze 15,7 % (6 297,9 tis. dnů) z celkového počtu prostonaných dnů, což znamená v průměru nejkratší dobu pracovní neschopnosti ze všech skupin diagnóz, a sice 16 dnů na jeden případ.

Naopak 50 pacientů s tuberkulózou strávilo na lůžku v průměru 185 dní. K nemocem s časově náročnou léčbou a tedy i dlouhou dobou trvání patří také onkologická onemocnění (v 1. pol. 2019 179 dnů, loni 178 dnů) a cévní onemocnění mozku (167 oproti loňským 161 dnům).

Tab. 3.3: Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti podle délky trvání a krajů ČR za 1. pol. 2019

Kraj ČR	Trvání DPN									
	Celkem	1–14 dnů	15–21 dnů	22–30 dnů	31–60 dnů	61–90 dnů	91–180 dnů	181–270 dnů	271–365 dnů	366 a více dnů
	(absolutní počty)									
ČR celkem	963 888	447 794	137 594	88 092	122 388	56 581	65 435	21 469	11 596	12 939
Hl. m. Praha	106 589	62 441	13 953	7 573	10 195	4 282	4 822	1 433	738	1 152
Středočeský	110 958	56 716	16 007	9 119	12 774	5 547	6 098	2 047	1 206	1 444
Jihočeský	60 659	26 852	8 652	5 985	7 899	3 786	4 310	1 503	768	904
Plzeňský	61 239	30 129	9 150	5 324	7 110	3 205	3 519	1 299	685	818
Karlovarský	25 972	11 990	3 713	3 271	2 997	1 340	1 538	494	270	359
Ústecký	74 439	36 581	10 188	6 075	8 981	4 156	4 682	1 704	1 004	1 068
Liberecký	45 367	23 012	6 248	3 614	5 164	2 321	2 914	994	560	540
Královéhradecký	55 962	27 344	8 057	5 160	6 636	2 869	3 430	1 164	578	724
Pardubický	48 882	23 237	6 773	4 473	6 111	2 763	3 260	1 075	574	616
Vysočina	49 098	20 719	7 427	4 577	7 030	3 115	3 722	1 215	619	674
Jihomoravský	103 452	46 496	14 614	9 348	13 725	6 543	7 543	2 358	1 308	1 517
Olomoucký	59 414	24 182	8 784	6 401	8 366	3 968	4 617	1 553	766	777
Zlínský	53 270	18 655	7 985	6 003	8 663	4 214	4 765	1 404	736	845
Moravskoslezský	108 587	39 440	16 043	11 169	16 737	8 472	10 215	3 226	1 784	1 501
	(přepočten na 100 000 obyvatel)									
ČR celkem	9 111	4 233	1 301	833	1 157	535	619	203	110	122
Hl. m. Praha	8 324	4 876	1 090	591	796	334	377	112	58	90
Středočeský	8 287	4 236	1 195	681	954	414	455	153	90	108
Jihočeský	9 496	4 204	1 354	937	1 237	593	675	235	120	142
Plzeňský	10 583	5 207	1 581	920	1 229	554	608	224	118	141
Karlovarský	8 752	4 040	1 251	1 102	1 010	452	518	166	91	121
Ústecký	9 063	4 454	1 240	740	1 093	506	570	207	122	130
Liberecký	10 296	5 222	1 418	820	1 172	527	661	226	127	123
Královéhradecký	10 160	4 964	1 463	937	1 205	521	623	211	105	131
Pardubický	9 453	4 494	1 310	865	1 182	534	630	208	111	119
Vysočina	9 647	4 071	1 459	899	1 381	612	731	239	122	132
Jihomoravský	8 776	3 944	1 240	793	1 164	555	640	200	111	129
Olomoucký	9 372	3 815	1 386	1 010	1 320	626	728	245	121	123
Zlínský	9 126	3 196	1 368	1 028	1 484	722	816	241	126	145
Moravskoslezský	8 975	3 260	1 326	923	1 383	700	844	267	147	124

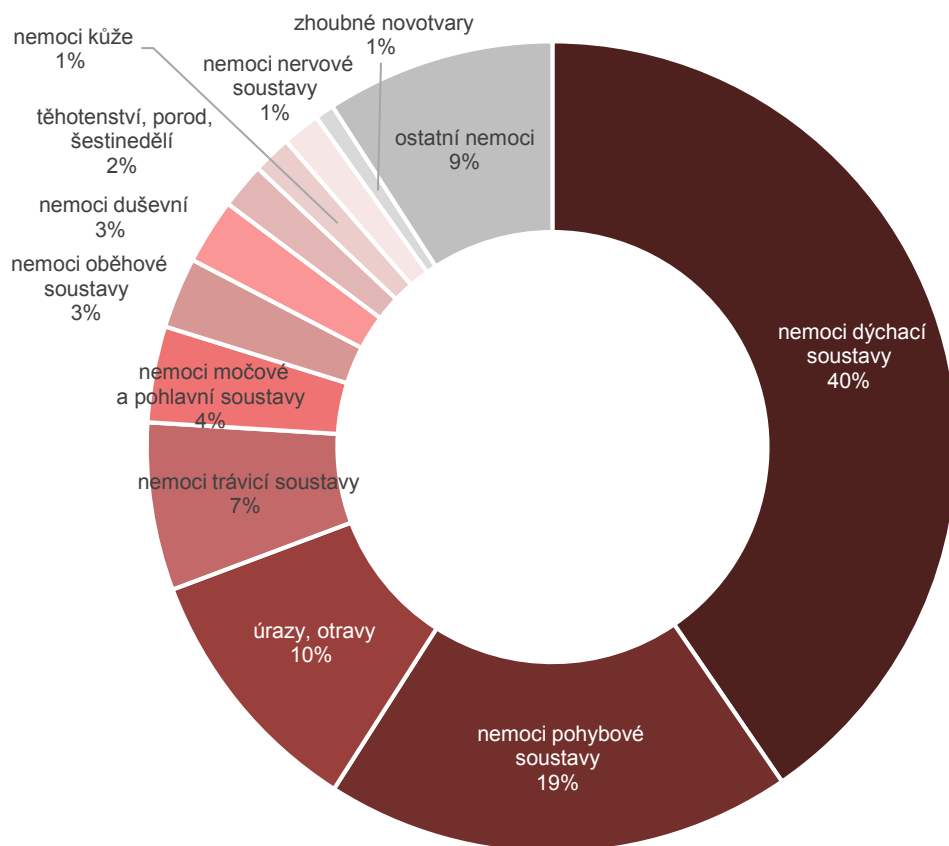
Zdroj: ČSSZ

Druhou nejčastější příčinu pracovní neschopnosti představovaly nemoci pohybové soustavy, které v 1. pol. 2019 tvořily téměř pětinu (18,6 %) ze všech případů dočasné pracovní neschopnosti. Tyto nemoci se vyznačují poměrně dlouhou průměrnou délkou trvání jednoho případu – v průměru více než 2 kalendářní měsíce (70 dnů) na 1 případ. Na celkovém počtu pronesaných dnů se tato kategorie podílí téměř třetinou (12,4 mil. dnů., tj. 31 %), což je dlouhodobě nejvyšší podíl ze všech druhů onemocnění. Z nemocí pohybové soustavy zapříčiňuje pracovní neschopnost nejčastěji onemocnění páteře.

Desetinu všech ukončených případů tvořily úrazy a otravy. Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti byla v případě této skupiny nemocí 55,6 dne, počet pronesaných dnů 5,5 mil., tj. 13,6 % z úhrnu doby trvání všech ukončených případů pracovní neschopnosti.

Graf 3.2: Struktura ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti podle skupin diagnóz (kapitol MKN-10) v 1. pol. 2019

Zdroj: ČSSZ

Nejdelší průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti byla v 1. pol. 2019 u již zmíněné tuberkulózy. Další diagnózou, která je doprovázena dlouhou pracovní neschopností, jsou zhoubné novotvary způsobující neschopnost v průměru 179 dní. U mužů 173 dní, zatímco u žen 184 dní. Cévní nemoci mozku si vyžádaly v průměru 167 dní pracovní neschopnosti, ischemická choroba srdeční 130 dní a nemoci spojené s těhotenstvím, porodem a šestinedělím trvaly v průměru 103 dní.

I ze zdroje o ukončených případech pracovní neschopnosti vychází, že z hlediska **pohlaví** bývají v pracovní neschopnosti častěji ženy. V 1. pol. 2019 připadalo 515,6 tis. ukončených případů na ženy a 448,3 tis. na muže. Dočasná pracovní neschopnost u žen také trvala v průměru o 2,6 dne déle než u mužů. Tento rozdíl mezi pohlavími trvá dlouhodobě a je dán zejména indispozicemi spojenými s těhotenstvím. Rozdíl v trvání pracovní neschopnosti podle pohlaví se objevuje i u dalších diagnóz. Výraznější počet případů u žen než u mužů je patrný zejména u nemocí dýchací soustavy, duševních poruch a u nemocí močové a pohlavní soustavy. Muži jsou naopak náchylnější na nemoci oběhové a trávicí soustavy a mnohem častěji než ženy jsou práce neschopní z důvodu úrazu či otravy.

Tab. 3.4: Ukončené případy pracovní neschopnosti podle skupin diagnóz a pohlaví (1. pol. 2018, 2019)

Skupiny diagnóz (kapitoly podle MKN-10)	Počet ukončených případů DPN			Počet kalendářních dnů DPN			Průměrná délka trvání ukončeného případu DPN ve dnech		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
1. pololetí 2019									
Celkem	963 888	448 294	515 594	40 240 981	18 101 001	22 139 980	41,75	40,38	42,94
Tuberkulóza	50	32	18	9 270	6 107	3 163	185,40	190,84	175,72
Zhoubné novotvary	7 369	3 460	3 909	1 317 708	596 947	720 761	178,82	172,53	184,39
Nemoci duševní	25 147	8 943	16 204	2 182 690	756 845	1 425 845	86,80	84,63	87,99
Nemoci nervové soustavy	14 608	6 153	8 455	1 234 567	529 649	704 918	84,51	86,08	83,37
Nemoci oběhové soustavy	27 256	15 145	12 111	2 196 722	1 374 377	822 345	80,60	90,75	67,90
– hypertenze	7 633	4 294	3 339	415 199	238 140	177 059	54,40	55,46	53,03
– ischem. choroba srdeční	3 452	2 745	707	448 379	367 401	80 978	129,89	133,84	114,54
– cévní nemoci mozku	1 614	1 038	576	269 675	178 804	90 871	167,08	172,26	157,76
– jiné nemoci oběh. soust.	14 557	7 068	7 489	1 063 469	590 032	473 437	73,06	83,48	63,22
Nemoci dýchací soustavy	389 646	176 174	213 472	6 297 945	2 773 954	3 523 991	16,16	15,75	16,51
– akutní infekce dých. cest	323 119	143 778	179 341	4 934 729	2 109 472	2 825 257	15,27	14,67	15,75
– chřipka a pneumonie	54 125	26 437	27 688	885 053	427 012	458 041	16,35	16,15	16,54
– chron. nemoci dolních dýchacích cest	6 435	2 862	3 573	308 194	142 915	165 279	47,89	49,94	46,26
– jiné nemoci dých. cest	5 967	3 097	2 870	169 969	94 555	75 414	28,48	30,53	26,28
Nemoci trávicí soustavy	64 438	34 649	29 789	2 036 428	1 121 761	914 667	31,60	32,37	30,70
Nemoci kůže	14 785	8 282	6 503	518 962	288 226	230 736	35,10	34,80	35,48
Nemoci pohybové soustavy	179 523	90 069	89 454	12 494 521	5 846 036	6 648 485	69,60	64,91	74,32
– nemoci páteře	116 483	58 195	58 288	7 588 877	3 491 599	4 097 278	65,15	60,00	70,29
– jiné nemoci pohyb. soust.	63 040	31 874	31 166	4 905 644	2 354 437	2 551 207	77,82	73,87	81,86
Nemoci moč. a pohl. soust.	36 909	8 112	28 797	1 302 951	315 429	987 522	35,30	38,88	34,29
Těhotenství, porod, šestinedělí	17 563	x	17 563	1 802 844	x	1 802 844	102,65	x	102,65
Úrazy, otravy	98 703	61 870	36 833	5 483 093	3 383 430	2 099 663	55,55	54,69	57,00
Nemoci ostatní (výše neuvedené)	87 891	35 405	52 486	3 363 280	1 108 240	2 255 040	38,27	31,30	42,96
1. pololetí 2018									
Celkem	1 013 791	471 646	542 145	38 286 512	17 174 798	21 111 714	37,77	36,41	38,94
Tuberkulóza	43	31	12	8 904	7 312	1 592	207,07	235,87	132,67
Zhoubné novotvary	7 050	3 361	3 689	1 252 354	571 679	680 675	177,64	170,09	184,51
Nemoci duševní	22 828	8 248	14 580	1 991 290	686 278	1 305 012	87,23	83,21	89,51
Nemoci nervové soustavy	13 987	5 743	8 244	1 161 059	475 809	685 250	83,01	82,85	83,12
Nemoci oběhové soustavy	25 675	14 463	11 212	2 023 468	1 270 928	752 540	78,81	87,87	67,12
– hypertenze	7 237	4 089	3 148	409 892	229 235	180 657	56,64	56,06	57,39
– ischem. choroba srdeční	3 293	2 628	665	422 285	342 486	79 799	128,24	130,32	120,00
– cévní nemoci mozku	1 481	937	544	237 941	151 029	86 912	160,66	161,18	159,76
– jiné nemoci oběh. soust.	13 662	6 808	6 854	953 218	548 091	405 127	69,77	80,51	59,11
Nemoci dýchací soustavy	470 080	212 770	257 310	7 209 432	3 187 532	4 021 900	15,34	14,98	15,63
– akutní infekce dých. cest	364 438	162 198	202 240	5 372 479	2 317 153	3 055 326	14,74	14,29	15,11
– chřipka	92 886	44 337	48 549	1 376 596	644 582	732 014	14,82	14,54	15,08
– chron. nemoci dolních dýchacích cest	6 536	2 962	3 574	295 457	134 712	160 745	45,20	45,48	44,98
– jiné nemoci dých. cest	6 217	3 271	2 946	164 860	91 054	73 806	26,52	27,84	25,05
Nemoci trávicí soustavy	59 863	32 520	27 343	1 838 419	1 016 246	822 173	30,71	31,25	30,07
Nemoci kůže	14 054	7 911	6 143	477 840	265 425	212 415	34,00	33,55	34,58
Nemoci pohybové soustavy	168 123	85 182	82 941	11 093 351	5 280 513	5 812 838	65,98	61,99	70,08
– nemoci páteře	109 377	55 079	54 298	6 756 842	3 169 665	3 587 177	61,78	57,55	66,06
– jiné nemoci pohyb. soust.	58 735	30 098	28 637	4 335 471	2 110 404	2 225 067	73,81	70,12	77,70
Nemoci moč. a pohl. soust.	35 739	7 942	27 797	1 213 957	302 525	911 432	33,97	38,09	32,79
Těhotenství, porod, šestinedělí	17 989	x	17 989	1 855 945	x	1 855 945	103,17	x	103,17
Úrazy, otravy	95 990	60 530	35 460	5 035 145	3 114 944	1 920 201	52,45	51,46	54,15
Nemoci ostatní (výše neuvedené)	82 370	32 945	49 425	3 125 348	995 607	2 129 741	37,94	30,22	43,09

Zdroj: ČSSZ

S účinností od 1. července 2017 vydala náměstkyně pro řízení sekce sociálně pojistných systémů Ministerstva práce a sociálních věcí instrukci č. 9/2017 „**Standardy délky trvání dočasné pracovní neschopnosti u vybraných diagnóz dle MKN-10**“. Tato instrukce upravuje doporučené délky trvání jednoho případu dočasné pracovní neschopnosti u nejčastějších diagnóz (příčin dočasné pracovní neschopnosti) v případech obvyklých a v případech komplikovaných a měla by vést ke sjednocení pracovních postupů lékařů okresních správ sociálního zabezpečení při provádění kontroly správnosti posuzování zdravotního stavu a dočasné pracovní neschopnosti ošetřujícími lékaři pro účely nemocenského pojištění podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Instrukce nastavuje jednotící pravidla pro posuzování délky trvání dočasné pracovní neschopnosti u vybraných diagnóz nemocí a pro provádění kontrol správnosti posuzování zdravotního stavu a dočasné pracovní neschopnosti lékaři okresních správ sociálního zabezpečení u případů, které se oproti stanoveným standardům budou odchylovat. Měla by přispívat ke zvýšení kvality lékařské posudkové činnosti, dále k optimalizaci fungování systému nemocenského pojištění a k objektivizaci potřeb systému z hlediska provádění kontrol správnosti posuzování zdravotního stavu a dočasné pracovní neschopnosti ošetřujícími lékaři.

K jednotlivým diagnózám byla stanovena doporučení formou tzv. optimální délky trvání dočasné pracovní neschopnosti při obvyklém klinickém průběhu nemoci a tzv. **maximální doporučené délky trvání dočasné pracovní neschopnosti** pro případ možných komplikací. Doporučené standardy délky trvání jednoho případu dočasné pracovní neschopnosti v případech obvyklých a v případech komplikovaných jsou definovány ve dvou variantách s ohledem na dosavadní pojištěnou činnost dočasné práce neschopného – pro duševně pracující a pro fyzicky pracující.

Standardy délky trvání dočasné pracovní neschopnosti u vybraných diagnóz dle MKN-10 k dispozici zde https://www.mpsv.cz/documents/20142/225490/Instrukce_-9_2017-Standardy_delek_DPN.pdf/d5ae2fe1-fc5e-4817-70d2-1c273f54e5a1.

4.4. Výdaje na nemocenské

Systém nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které při ztrátě příjmu v případech krátkodobých sociálních událostí zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění.

Ze systému nemocenského pojištění jsou poskytovány následující dávky:

- Nemocenské
- Peněžítá pomoc v mateřství
- Ošetřovné
- Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a v mateřství
- Dávka otcovské poporodní péče (otcovská)
- Dlouhodobé ošetřovné

Výše dávek nemocenského pojištění závisí na dosahovaném výdělku, na redukčních hranicích pro redukci denního vyměřovacího základu, na redukci mezi jednotlivými redukčními hranicemi a na procentní sazbě pro jednotlivé dávky. Všechny dávky nemocenského pojištění vyplácí okresní správa sociálního zabezpečení a hradí se ze státního rozpočtu (z příjmů z pojistného). Dávky nemocenského pojištění se vyplácejí za kalendářní dny.

Nemocenské – je základní peněžitou dávkou systému nemocenského pojištění. Na nemocenské má nárok pojištěnec, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným, a to od 15. kalendářního dne trvání jeho dočasné pracovní neschopnosti do konce dočasné pracovní neschopnosti, maximálně však 380 kalendářních dnů počítaných od vzniku dočasné pracovní neschopnosti.

Výdaje na dávky nemocenského pojištění za leden až červen 2019 činily 19,8 mld. Kč, (tj. 54,7 % čerpání z částky státního rozpočtu na dávky nemocenského pojištění – 36 200,0 mil. Kč). **Meziroční zvýšení pololetních výdajů** objemově nejvýznamnější **dávky** systému – **nemocenského** (o 2,2 mld. Kč, tj. o 15,8 %) – souviselo zejména s nárůstem počtu proplacených dnů a s nárůstem výše průměrné denní dávky nemocenského. **Průměrná denní dávka nemocenského** činila 493 Kč.

K nejvýznamnějším změnám v úrovni výdajů na nemocenské došlo v roce 2009 v souvislosti s již zmiňovanou legislativní úpravou nemocenského pojištění. Novela zákona o nemocenském pojištění znatelně snížila výši dávek nemocenského pojištění a zejména stanovila, že po dobu prvních 14 dnů pracovní neschopnosti je zaměstnanec zabezpečen náhradou mzdy nebo platu, kterou mu poskytuje zaměstnavatel (s výjimkou prvních 3 pracovních dnů⁴). Poskytování náhrady mzdy nebo platu zaměstnavatelem bylo přijetím úsporných opatření v letech 2011 až 2013 dočasně prodlouženo z prvních 14 na 21 dnů pracovní neschopnosti. V důsledku těchto legislativních změn došlo k rapidnímu poklesu nemocnosti, což rovněž mělo vliv na pokles výdajů na nemocenské.

V roce 2017 **bylo přijato několik významných legislativních opatření** v oblasti nemocenského pojištění, **s účinností od roku 2018**, mající vliv na jeho finanční bilanci. Jedná se o **zvýšení nemocenského od 31. kalendářního dne DPN** nebo karantény z 60 % na 66 % redukovaného denního vyměřovacího základu a **od 61. kalendářního dne DPN** nebo karantény na 72 % redukovaného denního vyměřovacího základu s účinností od 1. ledna 2018 a dále o rozšíření okruhu dávek poskytovaných z nemocenského pojištění o nové dávky – otcovská poporodní péče (dále jen „otcovská“) s účinností od 1. února 2018 a dlouhodobé ošetřovné s účinností od 1. června 2018.

Tab. 4.1: Výdaje na dávky nemocenského pojištění v 1. pol. 2008 – 1. pol. 2019

Druh dávky	Výdaje na dávky nemocenského pojištění v mld. Kč											
	1. pol. 2008	1. pol. 2009	1. pol. 2010	1. pol. 2011	1. pol. 2012	1. pol. 2013	1. pol. 2014	1. pol. 2015	1. pol. 2016	1. pol. 2017	1. pol. 2018	1. pol. 2019
Celkem	16,64	13,99	11,46	11,66	10,13	10,50	11,10	12,32	13,46	14,63	17,18	19,81
nemocenské	13,07	10,28	8,23	7,58	6,21	6,45	7,10	8,02	8,85	9,68	11,60	13,78
ošetřovné	0,48	0,44	0,22	0,39	0,41	0,50	0,46	0,63	0,71	0,84	0,99	1,02
peněžitá pomoc v mateřství	3,09	3,27	3,01	3,69	3,51	3,55	3,53	3,66	3,90	4,11	4,49	4,83
vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství	0,002	0,003	0,001	0,003	0,003	0,003	0,004	0,004	0,005	0,004	0,004	0,005
otcovská poporodní péče ¹⁾	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0,091	0,129
dlouhodobé ošetřovné ²⁾	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0,000 ³⁾	0,051

¹⁾ Zavedení dávky otcovské poporodní péče, tzv. „otcovská“ – účinnost od 1. února 2018.

²⁾ Zavedení dávky dlouhodobé ošetřovné – účinnost od 1. června 2018.

³⁾ Výdaje na dlouhodobé ošetřovné v 1. pol. 2018 činily 0,002 mil. Kč.

– ležatá čárka značí, že se jev nevyskytoval

Zdroj: ČSSZ

Největší dopad na výdaje na nemocenské pojištění plyne patrně ze zvýšení nemocenského od 31., resp. 61. kalendářního dne DPN nebo karantény. Navýšení úrovně dávek vede ke zlepšení finanční situace dlouhodobě nemocných osob a částečně snižuje ekonomickou motivaci k co nejrychlejšímu návratu do zaměstnání, což je patrně na nárůstu celkového počtu prostonaných dnů případů DPN. Výhledově se zrušením karenční doby lze očekávat nárůst počtu hlášených případů pracovní neschopnosti z důvodu

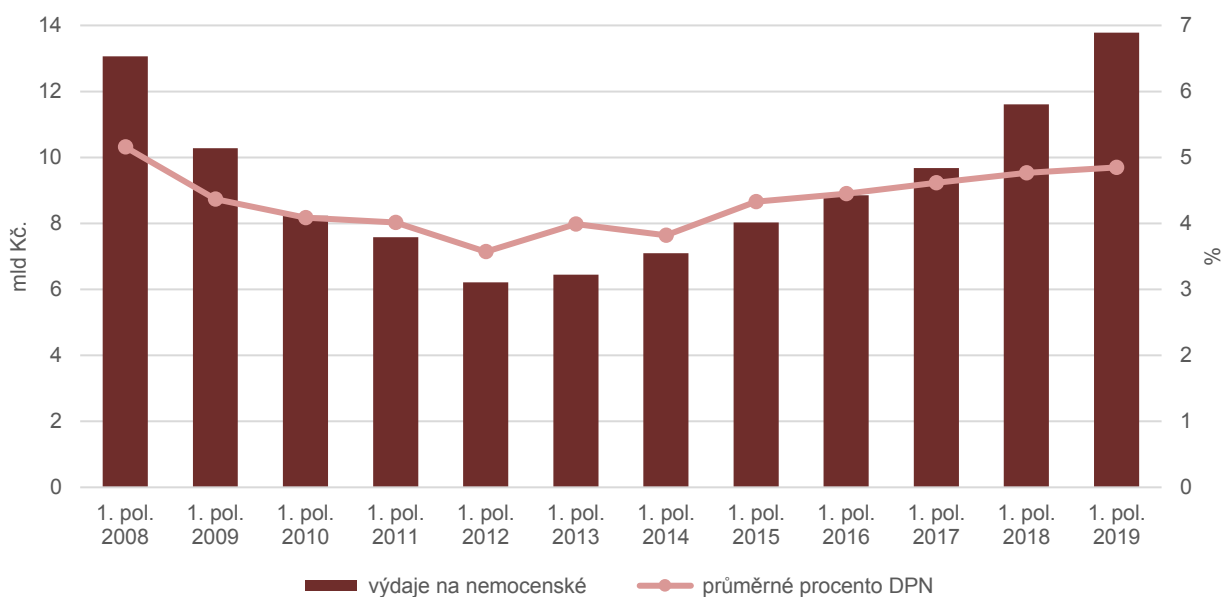
⁴⁾ Výjimka 3 pracovních dnů, tj. karenční doba, platí jen pro 1. pol. 2019. Od 1. 7. 2019 byla zrušena.

peněžní kompenzace i v prvních třech dnech nemoci. Bude to znamenat větší finanční zátěž pro zaměstnavatele. Za to se jim snižuje sazba nemocenských odvodů do státního rozpočtu ze 2,3 % na 2,1 %. Stejný pokles je i u sazby pro živnostníky, kteří si platí nemocenské pojištění.

Podrobnější informace k výdajům na nemocenské a dalším dávkám, které jsou poskytovány ze systému nemocenského pojištění, naleznete na internetových stránkách MPSV v „**Analýze vývoje nemocenského pojištění 2017**“ https://www.mpsv.cz/documents/20142/225490/Analyza_vyvoje_nemocenskeho_pojisteni_2017.pdf/4b888822-ef45-0fc5-c8fc-112411536d6c a v přehledech **Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR** na <https://www.mpsv.cz/web/cz/informace-o-vyplacenych-davkach>.

Graf 4.1: Výdaje na nemocenské a průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti v 1. pol. 2008 – 1. pol. 2019 (v mld. Kč)

Zdroj: ČSÚ, ČSSZ

Od 1. pol. roku 2008 postupně klesal objem vyplacených dávek nemocenského až do 1. pol. 2012 (celkem o 6,9 mld. Kč), kdy dosáhl pouze 47,5 % objemu nemocenského vyplaceného v 1. pol. 2008. V posledních šesti letech dochází k poměrně výraznému nárůstu objemu vyplacených dávek nemocenského, a to o 7,3 mld. Kč od 1. pol. 2013. V 1. pol. 2019 objem výdajů na nemocenské dokonce překonal o 712 mil. výši výdajů z 1. pol. 2008. Vývojová křivka pololetních výdajů na nemocenské v posledním desetiletí má obdobný trend jako vývoj pracovní neschopnosti, změny v objemu výdajů na nemocenské jsou však dynamičtější.

4.5. Pracovní úrazy

V oblasti pracovní úrazovosti ukládá česká i evropská legislativa zaměstnavatelům řadu povinností související s evidencí, hlášením a objasněním příčin a okolností vzniku každého pracovního úrazu.

Pracovní úraz – pracovním úrazem se rozumí poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (viz § 271k odst. 1 až 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

Smrtelný pracovní úraz – je takové poškození zdraví, na jehož následky úrazem postižený zaměstnanec nejpozději do 1 roku zemřel.

Závažný pracovní úraz – je takové poškození zdraví, trvá-li hospitalizace úrazem postiženého zaměstnance více než 5 dnů.

Pracovní úraz s pracovní neschopností delší než 3 dny – ukazatel zahrnuje případy pracovních úrazů, které měly za následek dočasnou pracovní neschopnost delší než tři kalendářní dny. Do těchto tří dnů se nezapočítává den, ve kterém k úrazu došlo.

Ohlášení pracovního úrazu místně příslušnému Oblastnímu inspektorátu práce (OIP) podléhá smrtelný pracovní úraz a pracovní úraz s hospitalizací delší než 5 dnů (závažný). Vyhotovit záznam o úrazu (vč. případného hlášení změn) a zaslat jej na místně příslušný OIP je zaměstnavatel povinen u smrtelného úrazu, závažného úrazu i u pracovního úrazu s pracovní neschopností delší než 3 dny. V závislosti na druhu a okolnostech vzniku pracovního úrazu se pracovní úraz ohlašuje a záznam o něm se zasílá ještě na další stanovené orgány a instituce. Evidenci všech úrazů, tedy i takových, kterými nebyla způsobena pracovní neschopnost nebo jimi byla způsobena pracovní neschopnost nepřesahující 3 kalendářní dny, je zaměstnavatel povinen vést v knize úrazů.

Absolutní počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti pro pracovní úraz se meziročně snížil z 24 062 případů v 1. pol. 2018 na 23 218 případů v 1. pol. 2019 (tj. o 3,5 %). Z tohoto celkového počtu bylo 22 828 případů (98,3 %) **pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny** (tedy těch, které podléhají povinnosti vyhotovit záznam o úrazu a zaslat jej OIP). Nadále se v této kapitole budeme věnovat zejména této skupině pracovních úrazů.

Tab. 5.1: Pracovní úrazy podle závažnosti a pohlaví v 1. pol. 2008 – 1. pol. 2019

Rok	Počet pracovních úrazů s pracovní neschopností			Počet pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny			Počet smrtelných pracovních úrazů			Počet závažných pracovních úrazů s hospitalizací nad 5 dnů		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
1. pol. 2008	35 139	25 718	9 421	34 113	24 907	9 206	91	88	3	585	499	86
1. pol. 2009	26 036	18 594	7 442	25 123	17 885	7 238	52	45	7	468	400	68
1. pol. 2010	26 273	18 526	7 747	25 323	17 795	7 528	73	64	9	493	410	83
1. pol. 2011	24 298	17 168	7 130	23 388	16 473	6 915	69	65	4	783	647	136
1. pol. 2012	21 816	15 504	6 312	21 356	15 156	6 200	53	52	1	713	572	141
1. pol. 2013	21 935	15 304	6 631	21 542	15 007	6 535	48	44	4	675	531	144
1. pol. 2014	22 223	15 611	6 612	21 754	15 254	6 500	45	44	1	704	567	137
1. pol. 2015	23 461	16 114	7 347	22 860	15 682	7 178	51	48	3	662	548	114
1. pol. 2016	24 870	17 111	7 759	24 158	16 588	7 570	49	47	2	677	550	127
1. pol. 2017	24 732	16 933	7 799	24 046	16 430	7 616	45	43	2	567	476	91
1. pol. 2018	24 062	16 186	7 876	23 525	15 810	7 715	60	57	3	561	463	98
1. pol. 2019	23 218	15 602	7 616	22 828	15 326	7 502	40	37	3	551	448	103

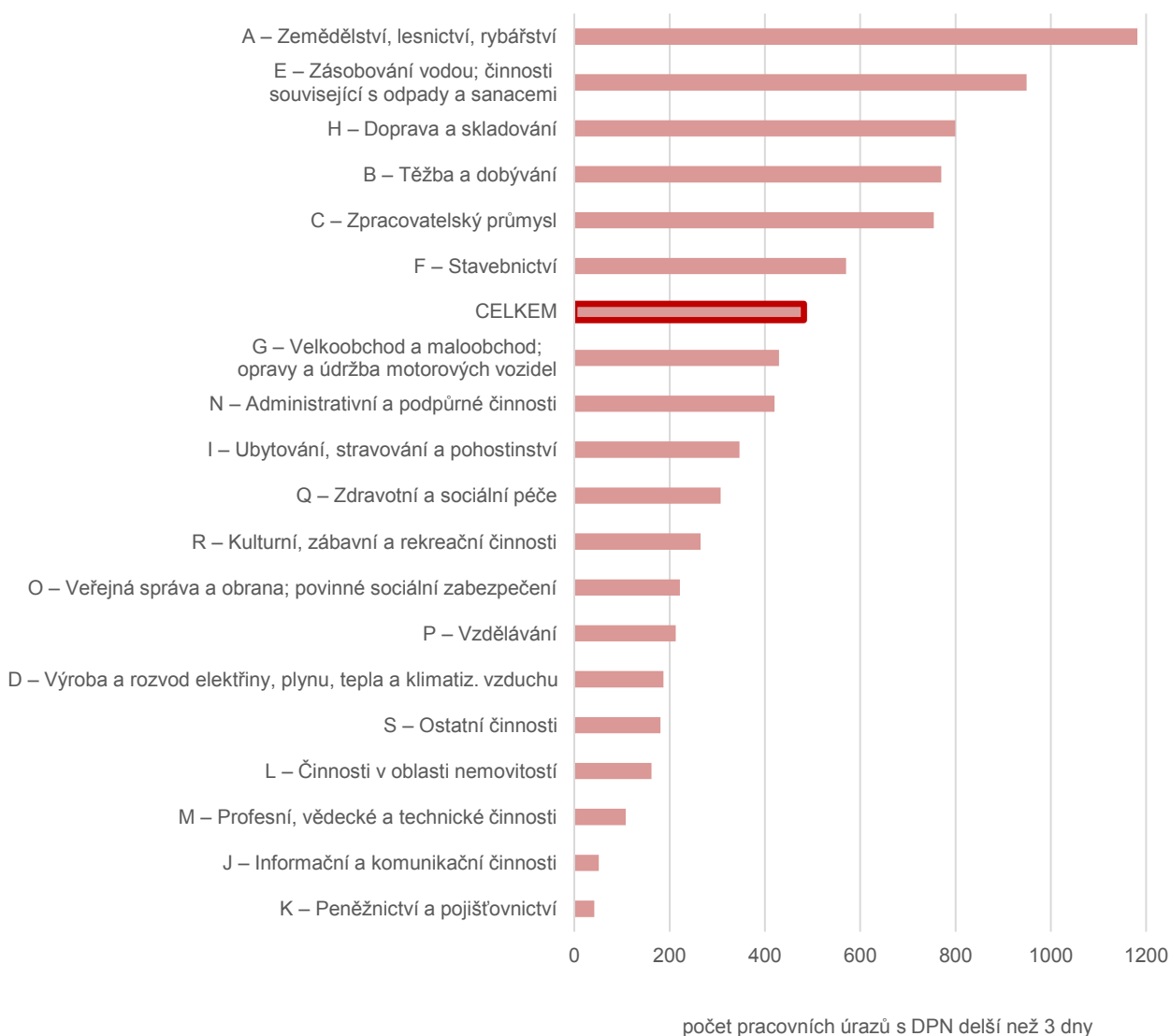
Zdroj: ČSÚ, SÚIP

V pracovní úrazovosti je dlouhodobě patrný rozdíl mezi **pohlavími**, muži zde výrazně dominují. Z celkového počtu pracovních úrazů připadalo v 1. pol. 2019 na muže 67,2 % (v 1. pol. 2008 dokonce 73,2 %) a na ženy pouze 32,8 % (26,8 % za 1. pol. 2008) pracovních úrazů, což je dáno především odlišnou strukturou zaměstnanosti žen a mužů. Odvětví, kde převládají muži a vyskytují se zvýšená rizika pracovního úrazu, jsou např. Těžba a dobývání, Zpracovatelský průmysl, Stavebnictví, Doprava a skladování, Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi či Zemědělství, lesnictví, rybářství. Naopak odvětví, kde převažují v zaměstnání ženy a rizika pracovních úrazů bývají méně častá, jsou Peněžnictví a pojišťovnictví, Veřejná správa, Vzdělávání či Zdravotní a sociální péče. Ještě výraznější rozdíl hodnot podle pohlaví je patrný

u **smrteľných pracovněch úrazů**. Za 1. pol. roku 2019 se muži podíleli na smrtelných úrazech z 93 %. Oproti 1. pol. předchozího roku došlo k poklesu smrtelných pracovněch úrazů z 60 na 40, tj., o 1/3. Jedná se o nejnižší počet fatálních úrazů za posledních 12 let. Pokles způsobili výhradně muži, za 1. pol. 2018 bylo evidováno 57 smrtelných pracovněch úrazů u mužů, o rok později 37. U žen je počet za 1. pol. stabilizován na 2–3 úrazech již od roku 2015. Podíl smrtelných pracovněch úrazů na celkovém počtu pracovněch úrazů s dočasnou pracovní neschopností činil 0,17 %.

Graf 5.1: Počet pracovněch úrazů s dočasnou pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců dle odvětví ekonomické činnosti (sekcí CZ-NACE) v 1. pol. 2019

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce pracovněch úrazů s DPN delší než 3 dny se v 1. pol. 2019 událo ve Zpracovatelském průmyslu (9 348 případů), následují **odvětví** Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel (2 688 případů) a Doprava a skladování (2 402 případů). Pokud však zohledníme zaměstnanost v jednotlivých odvětvích a použijeme relativní ukazatel vztažený na 100 tis. pojištěnců pracujících v daném odvětví, nejrizikovějším je Zemědělství, lesnictví a rybářství (1 182 pracovněch úrazů na 100 tis. pojištěnců), dále odvětví Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi (949), Doprava a skladování (800), Těžba a dobývání (770) a teprve poté následuje Zpracovatelský průmysl (755). Nejméně

rizikovým se jeví odvětví Peněžnictví a pojišťovnictví s 42 pracovními úrazy a Informační a komunikační činnosti se 52 pracovními úrazy na 100 tis. pojištěnců, které si vyžádaly 3denní a delší pracovní neschopnost.

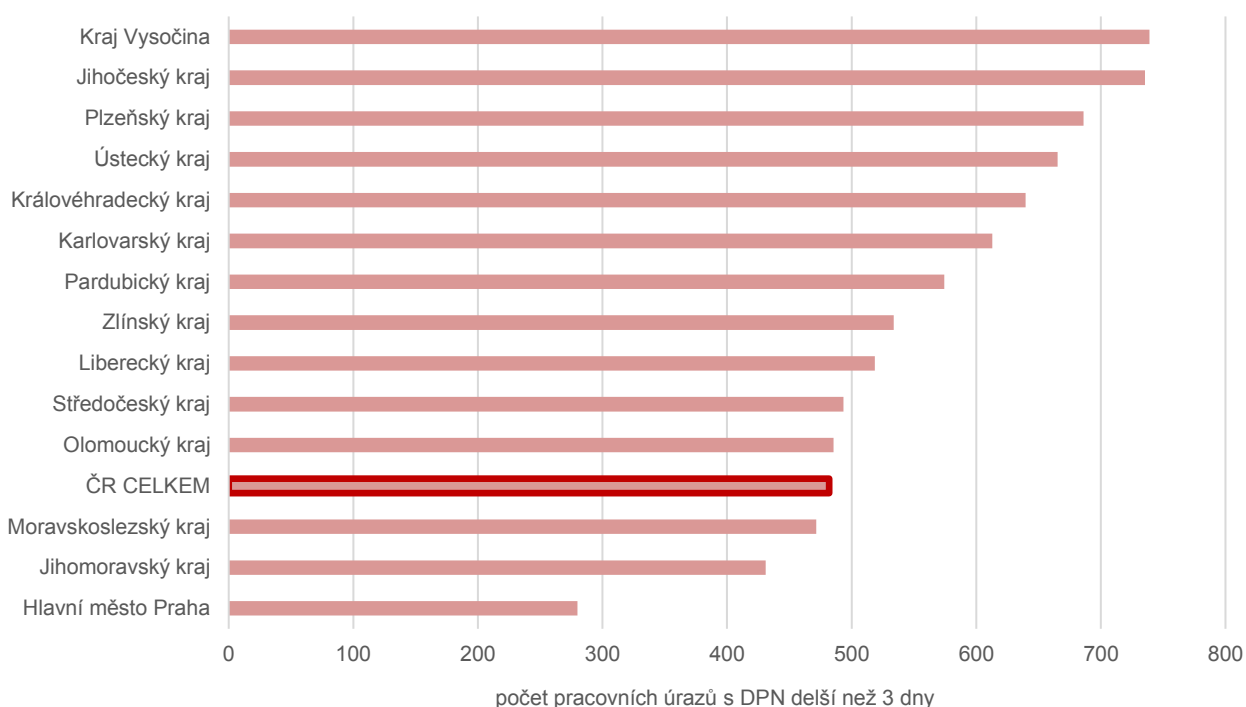
Z pohledu **územního členění** bylo v 1. pol. 2019 nejvíce případů pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny na 100 tis. nemocensky pojištěných osob hlášeno na Vysočině (739) a v krajích Jihočeském (735) a Plzeňském (686). Následují Ústecký kraj s 665 případy a Královéhradecký kraj s 639 případy na 100 tis. pojištěnců. Nejméně případů pak bylo hlášeno v Praze (280).

Regionální rozdíly výskytu pracovních úrazů jsou do značné míry ovlivněny strukturou zaměstnanosti, charakterem převažující ekonomické činnosti a mírou nezaměstnanosti v daném kraji. Je nutné připomenout i metodiku zpracování dat, kdy rozdělení do jednotlivých krajů vychází z údaje o sídle útvaru, který vede evidenci mezd zaměstnavateli osoby, která je v pracovní neschopnosti pro pracovní úraz.

V 1. pol. 2019 bylo Státním úřadem inspekce práce (SÚIP) evidováno celkem 551 závažných pracovních úrazů, u kterých hospitalizace přesáhla 5 dnů, z toho bylo 448 případů zaznamenáno u mužů, u žen pouze 103 případů. Počet závažných úrazů je nejnižší od roku 1. pol. roku 2011.

Z pohledu **velikosti podniku** se v 1. pololetí 2019 nejvíce pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny událo u zaměstnavatelů s 500 a více zaměstnanci – 7 005 případů (31% podíl na republikové hodnotě), následování zaměstnavateli mající do 50 zaměstnanců – 5 752 případů (25% podíl). V případě relativního ukazatele je situace odlišná – nejvíce pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců hlásily středně velké podniky se 100–249 zaměstnanci (672), nejméně případů pak zaznamenáváme u osob samostatně výdělečně činných (111).

Graf 5.2: Počet pracovních úrazů s dočasnou pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců podle krajů ČR v 1. pol. 2019

Zdroj: ČSÚ

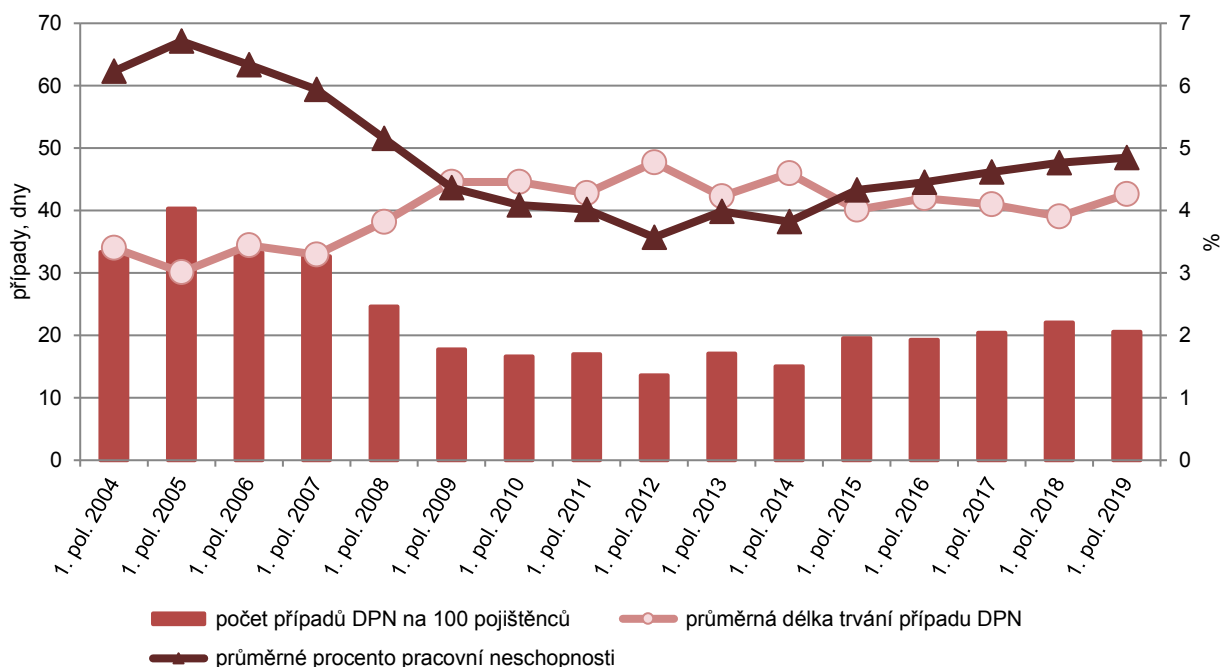

4.6. Závěrečné shrnutí

- Průměrný počet nemocensky pojištěných za 1. pol. 2019 činil 4 736,9 tis. osob, z čehož 50,4 % tvořili muži a 49,6 % ženy. Oproti 1. pol. 2018 (4 710,8 tis. osob) došlo k nárůstu o 26,1 tis. pojištěnců, tj. o 0,6 %.
- Poprvé od roku 2015 došlo k poklesu počtu nově hlášených případů pracovní neschopnosti. Absolutní počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti meziročně klesl z 1 040,2 tis. případů v 1. pol. 2018 na 975,0 tis. případů v 1. pol. 2019 (v relativním vyjádření o 6,3 %). Naprostá většina (90 %) všech hlášení se týkala neschopnosti pro nemoc, pracovní úrazy zaujímaly 2 % a jiné než pracovní úrazy 8 % všech případů pracovní neschopnosti.
- Častěji nastupovaly do pracovní neschopnosti již tradičně ženy. Podílely se na pracovní neschopnosti 53 %. Počet případů u žen činil 521 tis., zatímco u mužů o 67 tis. méně – 454 tis.
- Z celkového počtu neschopností pro pracovní úrazy připadá na ženy pouze 33 %. Je to dáno především odlišnou strukturou zaměstnanosti žen a mužů. Odvětví, kde převládají muži a vyskytují se zvýšená rizika pracovního úrazu, jsou např. Těžba a dobývání, Zpracovatelský průmysl, Stavebnictví, Doprava a skladování, Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi či Zemědělství, lesnictví a rybníkářství. Naopak odvětví, kde převažují ženy a rizika pracovních úrazů bývají méně častá, jsou např. Peněžnictví a pojišťovnictví, Veřejná správa, Vzdělávání a Zdravotní a sociální péče.
- Ještě výraznější rozdíl hodnot podle pohlaví je patrný u smrtelných pracovních úrazů. Z celkového počtu 40 smrtelných úrazů v 1. pol. 2019 připadlo 37 na muže (tj. 93 %). Oproti předchozímu roku došlo k poklesu smrtelných pracovních úrazů o třetinu (v 1. pol. 2018 bylo evidováno 60 případů).
- Podíl pracovních neschopností celkem a neschopností pro nemoc zůstává pro obě pohlaví dlouhodobě relativně konstantní, pracovních neschopností zapříčiněných úrazem u žen přibývá.
- Meziroční pokles pracovní neschopnosti žen byl výraznější než u mužů. Absolutní počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti žen meziročně poklesl z 556,1 tis. případů (muži 484,2 tis. případů) v 1. pol. 2018 na 521 tis. případů (muži 454 tis. případů) v 1. pol. 2019 tj. klesl o 6,3 % (o 6,2 % u mužů).
- Z hlediska příčin nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti žen 483 tis. případů (92,7 %) bylo způsobeno nemocí, 7,6 tis. případů (1,5 %) pracovním úrazem a 30,5 tis. případů (5,8 %) jiným než pracovním úrazem.
- Muži čerpali pracovní neschopnost z důvodu nemoci v 389,8 tis. případech (85,9 %), z důvodu pracovního úrazu v 15,6 tis. případech (3,4 %) a z důvodu jiných než pracovních úrazů v 48,6 tis. případech (10,7 %).
- Absolutní počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti pro pracovní úraz se meziročně snížil z 24,1 tis. případů v 1. pol. 2018 na 23,2 tis. případů v 1. pol. 2019 (tj. o 3,5 %). Z tohoto celkového počtu bylo 22,8 tis. případů (98 %) pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny.
- Na 100 nemocensky pojištěných v 1. pol. 2019 připadlo 20,6 případů pracovní neschopnosti. To je o 1,5 méně než za stejné období předchozího roku a o 7 případů více než v 1. pol. 2012.
- Nejvíce případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců bylo zaznamenáno ve Zpracovatelském průmyslu (27), následovala oblast Administrativní a podpůrné činnosti (23,5). Nejméně případů bylo evidováno v odvětví Činnosti v oblasti nemovitostí (9).
- Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti v 1. pol. 2019 meziročně vzrostl ze 40 624 tis. prostonaných dnů v 1. pol. 2018 na 41 578 tis. dnů v 1. pol. 2019 (tj. o 2,3 %). V porovnání s 1. pol. 2012 tento počet vzrostl o 43,5 % (12,6 mil. dní).
- Průměrná délka trvání jednoho případu dočasné pracovní neschopnosti meziročně vzrostla ze 39 dnů v 1. pol. 2018 na 42,7 dne v 1. pol. 2019. Nemoc způsobila pracovní neschopnost o průměrné délce 41 dnů, neschopnost pro pracovní úraz trvala 57 dnů a z důvodu ostatních úrazů 56 dnů.
- Průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti žen se meziročně zvýšila ze 40 dnů v 1. pol. 2018 na 43,6 dne v 1. pol. 2019, v případě mužů vzrostla z 38 dnů v 1. pol. 2018 na 41 dnů v 1. pol. 2019.

- Nejdelší průměrná doba trvání případu pracovní neschopnosti byla zaznamenána na Moravě a ve Slezsku – ve Zlínském (49,3 dne), Moravskoslezském (49 dní), Olomouckém kraji (46,3 dne) a na Vysočině (45,2 dne).
- Odvětvími s průměrnou délkou trvání pracovní neschopnosti nad 50 dnů v 1. pol. 2019 bylo Zemědělství, lesnictví a rybářství (58,3 dne), Stavebnictví (55 dní), Ubytování, stravování a pohostinství (54,6 dne), Činnosti v oblasti nemovitostí (52 dní) a Těžba a dobývání (50,3 dne). Poloviční doba (26,4 dne) představovala průměr za odvětví Informační a komunikační činnosti, což znamenalo zcela nejnižší hodnotu v rámci národního hospodářství.
- Počet prostonaných dnů pro nemoc činil 35 860 tis. (86,2 %). Mimopracovní úrazy způsobily 4 392 tis. prostonaných dní (tj. 10,6 %) a pracovní úrazy 1 325 tis. (3,2 %). Ženy v 1. pol. 2019 strávily v dočasné pracovní neschopnosti celkem 22 750 tis. dní, což je o 3 922 tis. dnů více než muži.
- V 1. pol. 2019 v České republice v důsledku dočasné pracovní neschopnosti způsobené nemocí či úrazem denně chybělo na pracovištích 229 712 pojištěnců, což bylo ve srovnání s 1. pol. 2018 (224 441 pojištěnců) o 5,3 tis. osob více (o 2,3 %). Jedná se o nejvyšší průměrný denní stav dočasné práce neschopných od 1. pol. 2008.
- Pro nemoc bylo v neschopnosti v průměru 198 tis. pojištěnců denně. V důsledku pracovního úrazu 7,3 tis. a následkem ostatních úrazů 24,3 tis. nemocensky pojištěných osob.
- Největší absence byla ve Zpracovatelském průmyslu (77,7 tis. osob), dále v odvětví Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel (31,7 tis. osob), což je dáno silným zastoupením těchto odvětví v národním hospodářství. Naopak nejméně pojištěnců chybělo v odvětví Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (1,2 tis.).
- Za 1. pol. 2019 bylo pojištěncům vyplaceno nemocenské v celkové hodnotě 13,8 mld. Kč, což představuje téměř 70% podíl celkových výdajů na dávky systému nemocenského pojištění. Meziročně vzrostly výdaje na nemocenské o 2,2 mld. Kč, tj. o 15,8 %.

Graf 6.1: Základní ukazatele dočasné pracovní neschopnosti v ČR v 1. pol. 2004 – 1. pol. 2019

Zdroj: ČSÚ

Pohled na dlouhodobý vývoj základních ukazatelů pracovní neschopnosti nabízí graf 6.1. Nejvýznamnějším zlomem vývoje nemocnosti v České republice za posledních 15 let byl rapidní pokles nemocnosti mezi roky 2007 až 2009, vyvolaný legislativními změnami v oblasti nemocenského pojištění. Svou roli zde sehrálo bezesporu zavedení karenční doby pro poskytování nemocenského od 1. 1. 2008, tzn. neposkytování

nemocenských dávek za období prvních tří kalendářních dnů trvání dočasné pracovní neschopnosti, a přestože bylo nálezem Ústavního soudu s účinností od 30. 6. 2008 zrušeno, následovalo snížení sazby pro výpočet nemocenského za první 3 kalendářní dny pracovní neschopnosti z 60 % na 25 % od 1. 9. 2008. Nicméně nový zákon o nemocenském pojištění, účinný od 1. 1. 2009, poměrně revolučním způsobem zasáhl do vývoje nemocnosti – zejména posílením ochranných prvků proti zneužívání systému (zavedení karenční doby – 3 pracovní dny bez zabezpečení finančními prostředky, náhrada mzdy nebo platu od 4. pracovního dne) a zainteresováním zaměstnavatele na vývoji pracovní neschopnosti zaměstnanců (náhrada mzdy nebo platu za prvních 14 kalendářních dnů trvání pracovní neschopnosti). Důsledkem bylo snížení počtu případů dočasné pracovní neschopnosti zhruba na polovinu v porovnání s 1. pol. 2007, což se projevilo zejména v četnosti případů méně závažných a krátkodobých pracovních neschopností, například u nemocí dýchacích cest (běžná nachlazení, záněty horních cest dýchacích). Tato onemocnění začali zaměstnanci ve většině případů řešit jiným způsobem, než návštěvou lékaře a vystavením neschopenky (krátkodobá dovolená, sick days). Dále došlo k poklesu počtu kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti zhruba o 30 % a průměrného procenta pracovní neschopnosti zhruba o čtvrtinu. Tato skutečnost se projevila i na průměrné délce trvání 1 případu, která vzrostla vlivem dopadů legislativních změn téměř o 12 dnů na 45 dnů v 1. pol. 2009 oproti 1. pol. 2007.

V posledních pěti letech jsme u údajů za pracovní neschopnost v 1. pol. daného roku svědky relativní stabilizace počtu případů na 100 pojištěnců a kolísání průměrné délky trvání případu. Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti – neboli kolik ze 100 pojištěnců je průměrně denně v pracovní neschopnosti – se stále zvyšuje. Vliv na tento trend rozhodně má i stárnutí populace a zvyšování průměrného věku zaměstnanců. Zrušením karenční doby od 1. 7. 2019 lze v příštím roce očekávat výrazné změny ve vývoji sledovaných ukazatelů popisujících pracovní neschopnost pro nemoc a úraz.